

►►► **Obsah**

Editorial		2
Zprávy a oznámení		6
Společenská rubrika a výročí		15
Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti		25
Próza, poezie a humor		39
Biografický slovník		41
Kontakty na autory a zprávy redakce		49

►►► Editorial

Společný geologický kongres 2009 – SGS a ČGS

1. cirkulář přiložen

Slovenská geologická spoločnosť a Česká geologická společnost si Vás dovoľujú pozvať na spoločný geologický kongres.

Spoločný geologický kongres sa bude konať v dňoch 30. 9.–4. 10. 2009 v priestoroch Štátneho geologického ústavu Dionýza Štúra v Bratislave.

Slovenská geologická spoločnosť nadväzuje na tradície Uhorskej geologickému spoločnosti založenej v roku 1848 a Československej spoločnosti pre mineralógiu a geológiu (ČSMG), ktorá bola založená v roku 1923, a svoje celoštátne zjazdy začala organizovať od roku 1933. SGS ako samostatný subjekt bola zriadená v roku 1967. Od roku 1991 má právnu subjektivitu.

V rokoch 1933 až 1993 sa konalo spolu 27 zjazdov ČSMG a SGS. Po vzniku Slovenskej republiky SGS zorganizovala doteraz 4 vlastné zjazdy – r. 1995 v Spišskej Novej Vsi, r. 1997 v Bratislave, r. 2001 v Banskej Štiavnici, r. 2005 na lokalite Medvedia Hora.

Spoločný kongres SGS a ČGS 2009 bude v poradí 32. celoštátne podujatie geologických spoločností pôsobiacich na území Českej a Slovenskej republiky. Bude to 12 podujatie organizované na slovenskom území, 15. počas existencie SGS, 5. v ére Slovenskej republiky a prvý spoločný kongres SGS a ČGS po vstupe SR a ČR do Európskej únie.

Česká geologická společnost (ČGSpol) je dobrovolná výbĚrová organizace sdružující vědecké, pedagogické a odborné pracovníky v širokém spektru geologických věd, ale i studenty a zájemce o geologii. Jejím předchůdcem byla, podobně jako u Slovenské geologické společnosti, Československá společnost pro mineralogii a geologii, založená v r. 1923. Posláním ČGSpol je sdružovat odborníky nejrůznějšího zaměření v geologii a rozvíjet jejich odbornou, pedagogickou i praktickou činnost. Svými aktivitami zasahuje i do pedagogické a odborné geologické problematiky v České republice a mezinárodně reprezentuje geologické vědy prostřednictvím Českého národního geologického komitétu, jehož činnost podporuje.

ČGSpol koordinuje své akce s dalšími odbornými vědeckými institucemi a společnostmi v ČR a spolupracuje se zahraničními odbornými společnostmi stejného zaměření. Spolupráce se Slovenskou geologickou společností je v rámci této součinnosti prioritou.

Po vzniku České republiky se uskutečnily tři sjezdy ČGSpol – v roce 1993 v Adamově, v roce 2005 ve Slavonicích a v roce 2007 ve Volarech.

♦ Volby do výboru České geologické společnosti

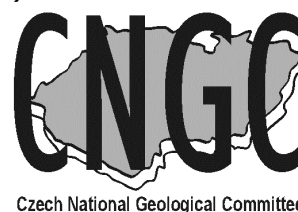
Zdeněk Tábořský

V příštím roce proběhnou volby do výboru České geologické společnosti. Vyzýváme členy, aby navrhovali vhodné kandidáty nebo sami kandidovali na příští volební období. Návrhy zasílejte na sekretariát Společnosti nebo do redakce Zpravodaje s krátkým představením kandidáta (rok narození, zaměstnání, obor a představa kandidáta, v jaké oblasti by chtěl ve výboru působit).

♦ Doplnovací volby do Českého národního geologického komitétu

Vladislav Babuška, Veronika Štědrá

Doplnovací volby na období 2009–2012 se budou konat na veřejné schůzi České geologické společnosti před přednáškou dr. F. Píchy (viz program), konané ve velké zasedací místnosti v budově České geologické služby v Praze na Klárově dne 13. května 2009 ve 14 hodin. Právo volit mají členové České geologické společnosti, a to buď přímo, nebo korespondenčně. Hlasovací lístek se jmény dosud nominovaných kandidátů pro korespondenční volbu je přiložen; kompletní verze bude rozeslána členům ČGSpol elektronicky počátkem dubna.

Czech National Geological Committee

Program schůze ČGSpol 13. května 2009

V úvodu schůze zazní dvě krátké informace, následovat budou volby a přednáška F. Píchy. Po přednášce budou vyhlášeny výsledky voleb.

1. Činnost a funkce ČNGK (V. Babuška).
2. Mezinárodní rok planety Země (V. Štědrá).
3. Volby do ČNGK (ustavení volební komise, seznámení s kandidáty, diskuse, hlasování).
4. **František Pícha: Pozdně orogenní zlomová tektonika** – významná komponenta pokračující orogeneze v předpolí a podloží příkrovové stavby orogénu a její dopad na uhlovodíkové systémy (upoutávka viz níže).
5. Vyhodnocení voleb do ČNGK a vyhlášení výsledků.

♦ **Pozdně orogenní zlomová tektonika** – významná komponenta pokračující orogeneze v předpolí a podloží příkrovové stavby orogénu a její dopad na uhlovodíkové systémy

František Pícha

Orogenní konvergence nekončí vždy jen přesunutím příkrovu na předpolí a vytvořením čelní předhlubně. V pozdních fázích orogeneze se konvergence přesunuje do předpolí, kde pokračuje kolizní zlomovou tektonikou v podobě inverze, poklesu, výzdvihu a především laterálních přesunů paralelních s čelem příkrovové stavby. Zatímco příkrovová tektonika je spojována se subdukcí, zlomová tektonika v předpolí je

vázána na geometrické přizpůsobení různých korových bloků kompresním tlakům v pozdní fázi orogeneze.

Rozmístění a orientace struktur závisí jak na orientaci orogenních tlaků, tak i na aktivizaci starších struktur jako jsou rifty, sutury a obecné hranice bloku. Čelní zóna příkrovu často překrývá tektonická rozhraní mezi stabilní platformou a ztenčenou kůrou kontinentálních okrajů. Tyto zlomové zóny jsou reaktivovány často v opačném smyslu, riftové poklesové zlomy jako přesmyky, příkopy jako kompresní hřbety a různé zlomy jako laterální přesmyky především ve směru paralelním s čelem příkrovu. V kompresním režimu tyto laterální posuny vytvářejí kompresní struktury jako přesmyky a vrásy, zatímco v režimu roztažení se otvírají bazény (pull-aparts).

Existence a charakter pozdně orogenní tektoniky a její dopad na uhlovodíkový potenciál je diskutován na příkladech založených na seizmice a hlubokých vrtech z vídeňské pánve, Východních Karpat, dinarid-helenid a dalších orogénů světa. Ve vídeňské pánvi došlo ve středním miocénu k dextrálním posunům paralelním se směrem orogénu a otevření pull-apart depocenter. Laterální posuny jsou svázány s existencí transferové zóny probíhající v jz.-sv. směru podél okrajů brunie (brunovistulika). V předpolí Východních Karpat došlo v pozdní fázi alpínské orogeneze k oživení starých zlomů podél Tornquistovy linie a s ní svázaného polského příkopu. Obnovená aktivita podél těchto starých zlomových systémů vedla k výraznému prohloubení karpatské předhlubně a nahromadění čelních zón příkrovu v takto vzniklé depresi. V dinaridech-helenidech intenzivní dextrální posun podél okrajů apulské platformy měl za následek otevření pull-apart depocentra v albánské předhlubni nebo vznik hlubších vrás v předpolí a čelní zóně příkrovu.

Uvedené příklady ukazují, že i v jediném orogénu se charakter pozdně orogenní tektoniky mění od místa k místu nejen v závislosti na celkovém rozložení orogenních stresů, ale i na predisponované tektonické stavbě předpolí. Přes mnohé podobnosti je geologické uspořádání rozličných úseků orogenních systémů unikátní a nemůže být interpretováno jen s použitím obecných modelů.

♦ Český národní geologický komitét

Vladislav Babuška, Veronika Štědrá

Česká republika je jednou ze 120 členských zemí Mezinárodní unie geologických věd (IUGS). Toto členství je zprostředkováno Radou pro zahraniční styky Akademie věd České republiky, která je národním partnerem Mezinárodní rady pro vědu – ICSU, nejvyššího mezinárodního vědeckého orgánu sdružujícího jednotlivé vědecké unie. Český národní geologický komitét (ČNGK) je národním reprezentantem v IUGS a orgánem, který zajišťuje styk mezi touto vědeckou unií a

českou geologickou komunitou. ČNGK podává každý rok zprávu o činnosti jak IUGS, tak i Radě pro zahraniční styky, která členství v IUGS financuje. Výše členského příspěvku IUGS se odvíjí od HDP jednotlivých členských zemí a před dvěma lety byl český příspěvek zvýšen z předchozí sumy 1002 USD na 2004 USD. To přineslo i větší možnosti při ovlivňování činnosti IUGS, např. zvýšení počtu hlasů ze dvou na čtyři při volbě prezidenta a dalších funkcionářů Unie, a rovněž při hlasování o pořadatelských zemích budoucích Mezinárodních geologických kongresů. ČNGK pracuje v úzké součinnosti s ČGSp, která připravuje volby do nového komitétu na příští veřejnou schůzi Společnosti.

Hlavním úkolem ČNGK je zprostředkování styku mezi IUGS a českou geologickou veřejností a prosazování účasti v mezinárodních projektech. V tomto směru ČNGK úzce spolupracuje s Českým komitétem Mezinárodního geovědního programu (IGCP), který je společným vědeckým programem UNESCO a IUGS a poskytuje již dlouhou řadu let finanční podporu mezinárodním IGCP projektům. Stávající komitét začal svou činnost v roce 2001 a v současné době je tvořen těmito pracovníky zastupujícími různé geovědní instituce: Vladislav Babuška (předseda), Zlatko Kvaček (místopředseda), Veronika Štědrá (tajemnice), Arnošt Grmela, Zuzana Krejčí, Martin Novák, Milan Novák, Jiří Otava, Jan Pašava a Jaromír Ulrych. Z aktivit komitétu můžeme např. jmenovat vytvoření webové stránky komitétu na portálu ČGS a řadu jednání o úloze a zaměření českých geologických časopisů a funkčních nástrojích pro aktivizaci české geovědní komunity vůči veřejnosti, legislativě a vzdělávacím mechanismům a současně i vůči komitétu vlastnímu. Hlavní pozornost komitétu byla zaměřena na přípravu „Mezinárodního roku planety Země: Vědy o zemi pro společnost“ (MRPZ) a jeho implementaci v ČR. Již od roku 2003 jsme se zúčastnili řady mezinárodních jednání a přispěli i k zapojení IUGG (Mezinárodní unie geofyziky a geodézie) do přípravy MRPZ. K implementaci MRPZ na národní úrovni komitét inicioval vytvoření koordinační skupiny, která začala pracovat hned po jeho vyhlášení OSN v r. 2006.

♦ **Organizační a jednací řád Českého národního geologického komitétu** najdete na [www stránkách](http://www.stránkách) České geologické společnosti.

Zdeněk Tábořský

►►► Zprávy a oznámení

♦ **Pozvánka na dvoudenní jarní exkurzi České geologické společnosti č. 23** **Zdeněk Tábořský**

Předpokládaný program exkurze:

Sobota 23. 5. – přesun z Prahy do Mikulova, celodenní přechod přes Pavlovské vrchy do Dolních Věstonic. Prohlídka geologických, pedologických, geomorfologických, archeologických, botanických a zoologických lokalit. Ubytování v Dolních Věstonicích, večeře ve vinném sklípku.

Neděle 24. 5. – odjezd do Mikulova, jeskyně na Tuřoldu, židovský hřbitov, zámek, odjezd do Prahy.

Odhad nákladů: autobus 400–500 Kč (členové ČGS budou mít na autobus slevu), exkurzní průvodce 50 Kč, nocleh 150 Kč s vlastním spacím pytle, 200 Kč se zapůjčenou pokrývkou (k dispozici je ale pouze 15 pokrývek), víno podle spotřeby (cena mírná) – organizátoři odhadují cenu pohoštění + víno na 300 Kč za osobu, pohoštění si můžeme obstarat vlastní nebo bude zajištěno vinařem za mírnou cenu. Odhad nákladů na jednu osobu, tedy autobus, tištěný průvodce, nocleh a pohoštění s vínem ve vinném sklípku by neměl přesáhnout 1000 Kč.

Na exkurzi je nutno se předem přihlásit písemně, telefonicky, faxem, e-mailem nebo osobně u RNDr. Z. Tábořského, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, telefony: 251 085 227 – práce, 222 936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, fax: 251 818 748, e-mail: zdenek.taborsky@geology.cz nebo zdededek@volny.cz. Přednost budou mít dříve přihlášení. **Odjezd v sobotu 23. 5. 2009** (sraz v 8.00, odjezd 8.15), z Geologické ulice 6, Praha 5, od pracoviště České geologické služby. Na místo srazu se dostanete tramvajemi 12 a 14 od stanice metra Smíchovské nádraží, výstup u tramvaje na stanici Geologická, pak 50 metrů po směru jízdy a podchodem pod dálnicí doleva, za podchodem 50 metrů rovně. Poplatek za autobus rozpočtený na účastníky (bude-li autobus plný, poplatek bude menší) plus noclezné bude vybírán během exkurze. Členům České geologické společnosti bude poskytnuta sleva. Předpokládaný návrat do Prahy kolem 19. hodiny v neděli 24. 5. 2009. K exkurzi bude vydán tištěný průvodce s programem v předpokládané ceně 50 Kč.

V závazné přihlášce je nutno uvést, zda požadujete nocleh s pokrývkou nebo budete mít vlastní a zda dáváte přednost na sobotní večeři společnému pohoštění nebo se zásobíte vlastním. Ostatní stravu a nápoje si zajišťuje každý sám. Maximální počet účastníků exkurze je 50 včetně organizátorů.

Upozornění: Závazně přihlášení účastníci, kteří se bez omluvy nedostaví k odjezdu, budou z dalších exkurzí vyloučeni.

♦ **Předběžná pozvánka na podzimní exkurzi České geologické společnosti č. 24** **Zdeněk Tábořský**

Exkurzi autobusem na téma Vývoj holocenních teras řeky Labe v okolí Nymburka pro nás připravují E. Růžicková a A. Zeman.

♦ **Pozvánka na exkurze připravované občanským sdružením PALAIA**

Výlety jsou s odborným průvodcem.

Exkurze 1 (28. 3. 2009) – Ordovik u Berouna. Sraz: Hlavní nádraží u pokladny č. 1 v 8:00; Králův Dvůr, Zahořanský stratotyp, Děd, Beroun, trasa kopcovitá, asi 10 km.

Exkurze 2 (16. 5. 2009) – Koněpruský devon. Sraz: Hlavní nádraží u pokladny č. 1 v 8:00; Zlatý kůň, Houbův lom, Kobyla, Plešivec, Srbsko, trasa nenáročná, asi 8 km.

Exkurze 3 (24. 10. 2009) – Křída u Kolína. Sraz: 9:30 na Masarykově nádraží u pokladen; lom u Nové Vsi, Skalka u Velimi, Velim, trasa nenáročná, asi 3 km.

Kontakt: Ing. Petr Biedermann, petr.biedermann@czso.cz, mobil: 728 883 128, palaia@fossils.cz, www.palaia.cz.

♦ **Journal of Geosciences – nová čísla** **Vojtěch Janoušek**
Journal of Geosciences / Volume 53 / 2008 / 2 – vyšlo v červenci 2008

Speciální číslo: Geology of the Mongolian Altay (s vloženou mapou) (hostující editor Pavel Hanžl, dedicated to memory of Jaroslav Aichler)

– Prospection for gold and new occurrences of gold-bearing mineralization in the eastern Mongolian Altay, Jaroslav AICHLER, Jan MALEC, Josef VEČEŘA, Pavel HANŽL, David BURIÁNEK, Tamara SIDORINOVÁ, Zdeněk TÁBORSKÝ, Khasbar BOLORMAA, Dolgor BYAMBASUREN

– Petrology and age of metamorphosed rock in tectonic slices inside the Palaeozoic sediments of the eastern Mongolian Altay, SW Mongolia, Kristýna HRDLIČKOVÁ, Khasbazaar BOLORMAA, David BURIÁNEK, Pavel HANŽL, Axel GERDES, Vojtěch JANOUŠEK

– The Early Cretaceous volcanic activity in the western part of the Gobi-Altay rift (Shiliin Nuruu, SW Mongolia), David BURIÁNEK, Pavel HANŽL, Vojtěch ERBAN, Helena GILÍKOVÁ, Khasbar BOLORMAA

- Mud volcanoes in the Khar Argalantyn Nuruu, NW Gobi Altay, Mongolia as manifestation of recent seismic activity, Lenka RUKAVIČKOVÁ, Pavel HANŽL
- Geophysical cross-section through the Bogd fault system in the area of the Chandman rupture, SW Mongolia, Viktor VALTR, Pavel HANŽL
- Geology and geochemistry of the Palaeozoic plutonic bodies of the Trans-Altay Gobi, SW Mongolia: implications for magmatic processes in an accreted volcanic-arc system, Pavel HANŽL, Dash BAT-ULZII, Miroslav REJCHRT, Jan KOŠLER, Khasbazaar BOLORMAA, Kristýna HRDLIČKOVÁ

Journal of Geosciences / Volume 53 / 2008 / 3–4 – právě vychází

Speciální číslo: Field, analytical and experimental approaches to silicic magmatism in collisional orogens (hostující editoři David Dolejš a Jiří Žák)

- Death of super-continent and birth of oceans heralded by discrete A-type granite igneous events: the case of the Variscan-Alpine Europe, Bernard BONIN
- Formation of tabular plutons – results and implications of centrifuge modelling, Carlo DIETL, Hemin KOYI
- Contrasting crustal sources for peraluminous granites of the segmented Montes de Toledo Batholith (Iberian Variscan Belt), Carlos VILLASECA, Cecilia PÉREZ-SOBA, Enrique MERINO, David OREJANA, José A. LÓPEZ-GARCÍA, Kjell BILLSTROM
- The Brno Batholith: an insight into the magmatic and metamorphic evolution of the Cadomian Brunovistulian Unit, eastern margin of the Bohemian Massif, Jaromír LEICHMANN, Volker HÖCK
- Geochemical and isotopic (Sr, Nd and O) constraints on sources for Variscan granites in the Western Carpathians – implications for crustal structure and tectonics, Milan KOHÚT, Peter I. NABELEK
- Accessory columbite to tantalite, tapiolite and zircon: products of extreme fractionation in highly peraluminous pegmatitic granite from the Považský Inovec Mountains, Western Carpathians, Slovakia, Peter CHUDÍK, Pavel UHER, Milan KOHÚT, Peter BAČÍK
- Geochemical and structural constraints on the magmatic history of the Chandman Massif of the eastern Mongolian Altay Range, SW Mongolia, Rita C. ECONOMOS, Pavel HANŽL, Kristýna HRDLIČKOVÁ, David BURIÁNEK, Lkhagva-Ochir SAID, Axel GERDES, Scott R. PATERSON

♦ **Informace zasílané elektronickou poštou**

Zdeněk Táborský

Řada členů Společnosti dostává elektronickou poštou jak Zpravodaj, tak aktuální informace o různých přednáškách, výstavách, exkurzích a dalších akcích. Současně se neustále zdokonalují filtry zadržující

takzvanou nevyžádanou poštu (spamy). Pokud dojde k zadržení pošty antispamovým filtrem, nezjistí zpravidla tuto skutečnost ani odesílatel, ani adresát. Pokud tedy nabudete dojmu, že vám přestaly docházet jak informace Společnosti, tak Zpravodaj, oznamte tuto skutečnost telefonicky na sekretariát nebo do redakce Zpravodaje, případně na mou soukromou adresu zdededek@seznam.cz.

♦ Ostravská regionální pobočka ČGS

Jakub Jirásek

Dovolujeme si Vás informovat, že koncem roku 2008 byla formálně znovuobnovena činnost ostravské pobočky České geologické společnosti. Zájemci o informace o činnosti, popř. spolupráci, by se měli obracet na Jakuba Jirásku – jakub.jirasek@vsb.cz.

♦ Přednášky ostravské pobočky ČGS

Jakub Jirásek

Česká geologická společnost, pobočka Ostrava a Institut geologického inženýrství HGF VŠB-TU Ostrava plánují na letní semestr následující přednášky:

10. 2. – ČESKÁ GEOLOGICKÁ SLUŽBA – GEOFOND, ZÁKLADNÍ ZDROJ GEOLOGICKÝCH INFORMACÍ Z ÚZEMÍ ČESKÉ REPUBLIKY, RNDr. Jaromír Starý – Česká geologická služba – Geofond
17. 3. – HYDRÁTY METANU – SUROVINA I ENVIRONMENTÁLNÍ PROBLÉM, doc. RNDr. Marek Slobodník, Csc., Ústav geologických věd MU, Brno
7. 4. – HISTORIE TĚŽBY RUMĚLKY V ČECHÁCH, Bc. Dalibor Velebil – Národní muzeum, Praha
12. 5. – TYPOLOGIE A CHARAKTERISTIKA UMĚLÝCH PODZEMNÍCH PROSTOR, Martin Přibil

Přednášky se konají v úterky od 16:00 v Geologickém pavilonu VŠB-TU Ostrava. Více informací na <http://geologie.vsb.cz/loziska> v sekci Události.

♦ **10. Česko-slovenský mezinárodní hydrogeologický kongres** na téma „Voda – strategická surovina pro 21. století“ se bude konat v Ostravě ve dnech 31. 8.–3. 9. 2009.

Informace na adrese: Institut geologického inženýrství (kongres ČSHG), Vysoká škola báňská, Technická univerzita Ostrava, 17. listopadu 15/2172, 708 33, Ostrava-Poruba, tel. 596 993 500, 596 993 501 nebo E-mail: arnost.grmela@vsb.cz, nada.rapantova@vsb.cz.

On-line formulář a podrobné informace o kongresu budou k dispozici od

října 2008 na webových stránkách www.cshg.cz nebo přes ČAH www.cah.cz.

♦ Přednášky v Národním muzeu

Petra Burdová

Národní muzeum, Přírodovědecké muzeum, mineralogicko-petrologické oddělení a Společnost národního muzea – mineralogická sekce vás zvou na Jarní cyklus přednášek z geologických věd 2009.

Přednášky se budou konat vždy v pondělí od 17 hodin v přednáškovém sále Národního muzea a budou doprovázeny výstavkami, diapozitivy a PC prezentacemi. Nedělní určovací besedy se budou konat 4. 1., 1. 2., 1. 3., 5. 4., 3. 5. a 7. 6. 2009 od 10 hodin v přednáškovém sále muzea a budou doprovázeny výstavkami a nabídkou odborné literatury.

19. 1. – Mgr. Milan Libertín: Pohřbený permský prales a současný život ve vnitřním Mongolsku (geologický cestopis z Číny).

16. 2. – Mgr. J. Dašková, PhD.: Pyly nejsou jen alergen (využití palynologie).

– RNDr. Radek Mikuláš, CSc.: Ropný zlom.

9. 3. – Bc. Zdeňka Petrová: Výroba a identifikace syntetických diamantů.

20. 4. – RNDr. Jaroslav Hyršl, GG: Mineralogické novinky z Jižní Ameriky, část 2. – Brazílie.

18. 5. – Mgr. Zuzana Váchová: Jižní Čechy v dobách dinosaurů.

♦ Program Přírodovědného klubu Barrande, Ježkova 8, Praha 3 Žižkov, leden–červen 2009

Vladimír Sattran, Zdena Marešová

Klub je pro své členy a přátele otevřený každý čtvrtek od 14 h do 21 h, pro předem dohodnuté akce i v jiných dnech.

Besedy: začátek vždy ve čtvrtek v 17.30 h, není-li uvedeno jinak.

8. ledna: Co zajímavého přinese rok devátý, především pro českou geologii? Volná beseda.

15. ledna: RNDr. Jiří Jiránek, bývalý velvyslanec ve Venezuele: Beseda o exotických ostrovech Karibiku a o sopce Souffrière na Montserratu.

22. ledna: Doc. RNDr. Jaroslav Marek: O životě Joachima Barranda.

29. ledna: J. Ježek v Ježkově ulici – Tmavomodrý svět hudby

5. února: Vzpomínka na Dr. Josefa Svobodu, ředitele ÚÚG a Geofondu (uvede RNDr. Jiří Hruška, RNDr. Arnošt Dudek ad.)

12. února: Přátelské setkání přátel Přírodovědného klubu.

19. února: Autogramiáda knížky U pramenů Volty. Věnují a podepisují autoři V. Sattran, P. Bezuško a J. Pašava.

26. února: Slavnostní večer u příležitosti 30. výročí první soutěže v rýžování zlata.

5. března: Volná beseda o Českém masivu napříč teoriemi...

12. března: RNDr. Oto Dubec: Geologický film o Vietnamu.
19. března: Přátelské odpoledne členů klubu, prezentace krásných lastur.
26. března: Ježkovy blues v Ježkově ulici.
2. dubna: Beseda s RNDr. Ivo Sitenským o Ročenkách nerostných surovin.
16. dubna: Vzpomínka na profesory Kettnera a Kodyma, s ukázkami Kettnerových obrazů.
23. dubna: Zahájení výstavy geologických motivů akad. malířky paní Marie Zábranské. V 16 h.
30. dubna: Setkání přátel klubu (od 14 h) s Ježkovou hudbou.
14. května: Čtení z nových úvah prof. dr. Jiřího Krupičky (k 96. narozeninám).
21. května: Beseda o přípravě knížky „Vzpomínky z Café Barrande“.
28. května: Setkání skupiny Čermákovců a jejich přátel (již od 14 h).
4. června: Beseda s pamětníky o Českém krasu (doc. dr. J. Kovanda, dr. F. Skřivánek ad.).
11. června bude v 16 h otevřena v zahrádce klubu trvalá výstava „Geologická minulost Žižkova“, kterou uspořádají pod odborným vedením RNDr. Pavla Röhliche, CSc., a doc. RNDr. Jiřího Kovandy, CSc., členové České geologické společnosti. K výstavě byl vydán průvodce „Do hlubin Žižkova“. Výstava bude přístupná zdarma vždy ve čtvrtek od 14 h pro všechny zájemce o neživou přírodu Žižkova.
18. června: Beseda o horninách žižkovského ordoviku s ukázkami (uvedou RNDr. P. Röhlich ad.).
25. června: Rozloučení před prázdninami – s hudbou J. Ježka.

♦ Mineralogické burzy 2009

Andrej Sučko

- 24. 1. 2009 Praha, Amatérská burza minerálů, ZŠ Brigádníků 510/14, Praha 10, 9–14 h. Info: PhDr. Michal Glykner, Dvouletky 243, 100 00 Praha 10, tel.: 224 256 000, e-mail: burzaglykner@seznam.cz
- 7. 2. 2009 Bratislava, Stretnutie zberateľov minerálov, Stredisko kultúry Nové Mesto, Vajnorská 21, Bratislava, 8–16 h. Info: Jiří Vítaloš, Šenkvičská 5, 90201 Pezinok, e-mail: jirkovitalos@centrum.sk, tel.: +421 905 739 452, Stredisko kultúry BNM, Vajnorská 21, Mgr. Judita Dózsová, e-mail: info@skvajnorska.sk, www.skvajnorska.sk
- 27. 2.–1. 3. 2009 Praha, Výstava minerálů, šperků a fosilií GEOSVĚT 2009, TJ Sokol Praha, Královské Vinohrady, Polská 2400/1, Praha 2. Pá 11–18 h, So 9–17 h, Ne 9–16 h. Info: Mgr. Lubomír Thin, Londýnská 55, 120 00 Praha 2, tel.: 221 513 220, 602 282 895, fax: 221 513 153, e-mail: info@geosvet.cz, www.geosvet.cz

- 7. 3. 2009 Česká Lípa, Českolipské setkání mineralogů a paleontologů v areálu SOŠ, Lužická 588, Česká Lípa, 8–14 h. Info: Mgr. Pavel Růckl; tel.: 487 721 010, 739 025 755, e-mail: pavel.ruckl@volny.cz
- 14. 3. 2009 Pardubice, Výstava minerálů, Dům kultury Dukla, 7–15 h. Info: Jaromír Čermák, L. Matyáš 859, 530 12 Pardubice, tel.: 723 149 072, e-mail: jardac1@seznam.cz
- 21. 3. 2009 Hradec Králové, Výstava minerálů, fosilií, drahých kamenů, šperků a jiných přírodnin, Kulturní středisko Střelák, Střelecká 45, 8–14 h. Info: Ivana Součková, Nová 209, 530 09 Pardubice, tel.: 466 648 623, 608 168 566, e-mail: i.souckova@centrum.cz, www.sweb.cz/ivea
- 28. 3. 2009 Brno, Prodejní výstava minerálů, fosilií, šperků a přírodnin, Kongresové centrum Veletrhy Brno, a.s., Výstaviště 1, 647 00 Brno, So 9–16 h. Info: Oldřiška Mačalíková, tel.: 607 928 457, fax: 543 211 221, e-mail: omacalikova@bvv.cz, www.bvv.cz/mineralybrno
- 4. 4. 2009 Ostrava, Mineralogické setkání, Nová aula VŠB-TU v Ostravě Porubě, So 9–14 h, během akce jsou zdarma zpřístupněny sbírky v Geol. pavilonu Prof. F. Pošepného VŠB-TU Ostrava, Info: Milan Kraus, tel.: 605 846 925 a ing. Miloš Duraj, Ph.D., tel. 596 995 469, e-mail: milos.duraj@vsb.cz, <http://geologie.vsb.cz/GP/>
- 11. 4. 2009 Plzeň, Prodejní výstava minerálů, přírodnin, kaktusů bonsají a sukulentů, Dům kultury INWEST, 9–18 h. Info: sl. Niedermeierová, Americká 49, 301 00 Plzeň, tel.: 378 779 123, 728 300 954, e-mail: obchodnik@dk-inwest.cz, sl. Pechová, 378 377 324, pechova@dk-inwest.cz.
- 25. 4. 2009 Příbram, Setkání přátel nerostů, kamenů, šperků a fosilií, Dům kultury, Příbram VII, Legionářů 400. Info: Zdena Marciníková, P. O. Box 41, 261 92 Příbram, tel.: 318 621 461, 739 653 313, e-mail: marcinikova@diamo.cz, www.diamo.cz, www.hpvt.cz
- 1.–3. 5. 2009 Tišnov, Mezinárodní expozice minerálů, Sokolovna + gymnázium + zákl. škola v Tišnově, Pá 11–19 h, So 8,30–19 h, Ne 8,30–16 h. Info: Ing. Andrej Sučko, Hornická 1526, 666 03 Tišnov, tel.: 549 415 332, fax: 549 413 175, e-mail: sokoltisnov.min@wo.cz, andrej.sucko@wo.cz, <http://www.mineral-tisnov.wz.cz>, www.tisnov-mesto.cz
- 16. 5. 2009 Košice, Medzinárodná výstava nerastov, skamenelín a ozdobných predmetov spojená s výmennou burzou, 9–15 h, Deliusov (Banický) pavilon, Technická univerzita, Park Komenskeho 19, Košice. Info: Tuke Travel, B. Nemcovej 32, tel./fax: 055/602 2599, e-mail: travel@tuke.sk, www.tuke.sk/travel
- 30. 5. 2009 Turnov, Prodejní výstava drahých kamenů, minerálů, šperků a fosilií, budova základní školy, ul. Skálova 600, 9–17 h, současně budou probíhat Staročeské trhy a den otevřených dveří

- Střední uměleckoprůmyslové školy. Info: Radek Mikule, Komenského 691, 511 01 Turnov, tel.: 481 311 921 (do 19 h), info@drahekameny.cz, www.drahekameny.cz
- 13. 6. 2009 Jičín, Prodejní výstava minerálů, šperků a drahých kamenů, KD Jičín, 8–14 h. Info: Josef Marks, Blata 7, 506 01 Jičín, tel.: 493 576 194 (18–21 h), 493 505 343 (6–13 h), 737 203 596
 - 20.–21. 6. 2009 Freiberg, Freiburger Mineralienbörse, 9–17 h, Heubner Halle Dörnerzaunstr., Bahnhofstr. 6, 095 99 Freiberg, tel./fax: 0049 373 176 6395, mineralienfreund@web.de
 - 25.–28. 6. 2009 Sainte-Marie aux Mines, Elsa, France, Internationale Mineralien, Fossilien, Meteoriten, Edelsteine und Schmuckbörse, 9–19 h, 24 rue des Carrieres, F 68110 Illzach, tel.: 0033 389505151, e-mail: info@euromineral.fr, www.euromineral.fr.
 - 11.–12. 9. 2009 Banská Štiavnica, Stretnutie zberateľov minerálov, fosílií a drahých kamenov, počas baníckych osláv dní Salamandra v Banskej Štiavnici, Stredná priemyselná škola S. Stankovianskeho, Akademická 13, Banská Štiavnica, Pia 14–19 h, So 9–16 h. Info: Mgr. Dušan Kúšik, Veternicová 24, 841 05 Bratislava, tel.: 00421 905 639 954, e-mail: mineral.sk@gmail.com, web: <http://permonik.host.sk/>
 - 11.–13. 9. 2009 Praha, Veletrh mincí, pohlednic, minerálů a sběratelství, Výstaviště Praha 7 – Holešovice, Pá a So 10–18 h, Ne 10–16 h. Info: Ing. Přemysl Kopáček, Opletalova 55, 110 00 Praha 1, tel.: 224 218 403, fax: 224 218 312, e-mail: kopacek@ppa.cz, www.sberatel.info
 - 19. 9. 2009 Příbram, Setkání přátel nerostů, kamenů, šperků a fosilií, Dům kultury, Příbram VII, Legionářů 400. Info: Zdena Marciníková, P. O. Box 41, 261 92 Příbram, tel.: 318 621 461, 739 653 313, e-mail: marcinikova@diamo.cz, www.diamo.cz, www.hpvt.cz
 - 03. 10. 2009 Jablonec nad Nisou, Výstava drahých kamenů a minerálů, 7–14 h, sál restaurace Střelnice, ul. U Stadionu 3, Jablonec n. Nisou. Info: Petr Blahout, Sluneční 345, 468 61 Desná, tel.: 483 383 673, e-mail: petr.blahout@volny.cz
 - 10. 10. 2009 Nové Město na Moravě, Burza minerálů, fosilií a šperků, Kulturní dům, Tyršova ul., 8.30–15.30 h. Info: Vlasta Soldánová, tel.: 566 618 961 práce, e-mail: vlasta.soldanova@nmnm.cz
 - 17. 10. 2009 Ostrava, Mineralogické setkání, Nová aula VŠB-TU v Ostravě – Porubě, So 9–14 h, během akce jsou zdarma zpřístupněny sbírky v Geologickém pavilonu Prof. F. Pošepného. Info: Milan Kraus, tel.: 605 846 925, a ing. Miloš Duraj, Ph.D., tel.: 596 995 469, e-mail: milos.duraj@vsb.cz, <http://geologie.vsb.cz/GP/>
 - 17. 10. 2009 Plzeň, Prodejní výstava minerálů, přírodnin, kaktusů bonsají a sukulentů, Dům kultury INWEST, 9–18 h. Info: sl. Niedermeierová, Americká 49, 301 00 Plzeň, tel.: 378 779 123, 728 300

- 954, e-mail: obchodnik@dk-inwest.cz, sl. Pechová, 378 377 324, e-mail: pechova@dk-inwest.cz.
- 17. 10. 2009 Bratislava, Stretnutie zberateľov minerálov, Stredisko kultúry Nové Mesto, Vajnorská 21, Bratislava, 8–16 h. Info: Jiří Vitáloš, Šenkvičná 5, 902 01 Pezinok, e-mail: jirkovitalos@centrum.sk, tel: +421 905 739 452, Stredisko kultúry BNM, Vajnorská 21, Mgr. Judita Dózsová, e-mail: info@skvajnorska.sk, www.skvajnorska.sk
 - 30. 10.–1. 11. 2009 München, Börse der Münchner Mineralientage, So 9–19 h, Ne 9–18 h, Neue Messe Riem. Info: A. J. Keilmann, tel.: 0049 896 134 711, www.mineralientage.de
 - 6.–8. 11. 2009 Tišnov, Expozice minerálů, Sokolovna + gymnázium + zákl. škola, Pá 11–19 h, So 8,30–19 h, Ne 8,30–16 h. Info: Ing. Andrej Sučko, Hornická 1526, 666 03 Tišnov, tel.: 00420 549 415 332, tel./fax: 549 413 175, e-mail: sokoltisnov.min@wo.cz, andrej.sucko@wo.cz, http:\\www.mineral-tisnov.wz.cz, www.tisnov-mesto.cz
 - 14. 11. 2009 Hradec Králové, Výstava minerálů, fosilií, drahých kamenů, šperků a jiných přírodnin, KS Střelák, Střelecká 45, 8–14 h. Info: Ivana Součková, Nová 209, 530 09 Pardubice, tel.: 466 648 623, 608 168 566, e-mail: i.souckova@centrum.cz, www.sweb.cz/ivea
 - 21. 11. 2009 Brno, Prodejní výstava minerálů, fosilií, šperků a přírodnin, Kongresové centrum Veletrhy Brno, a. s., Výstaviště 1, 647 00 Brno, So 9–16 h. Info: Oldřiška Mačalíková, tel.: 607 928 457, fax: 543 211 221, e-mail: omacalikova@bvv.cz; www.bvv.cz/mineralybrno
 - 28. 11. 2009 Jičín, Prodejní výstava minerálů, šperků a drahých kamenů, KD Jičín, 8–14 h. Info: Josef Marks, Blata 7, 506 01 Jičín, tel.: 493 576 194 (18 – 21 h), 493 505 343 (6–13 h), 737 203 596
 - 5. 12. 2009 Pardubice, Výstava minerálů, Dům kultury Dukla, 7–14 h. Info: Jaromír Čermák, L. Matury 859, 530 12 Pardubice, tel. 723 149 072, e-mail: jardac1@seznam.cz
 - 12. 12. 2009 Písek, Burza minerálů, Prácheňské muzeum v Písku, Velké nám., 9–14 h. Info: Ing. Jaroslav Cícha, tel.: 382 201 119, e-mail: burza@prachenskemuzeum.cz

►►► Společenská rubrika a výročí

♦ Životní jubilea členů České geologické společnosti od 1. 2. 2009 do 31. 7. 2009

10. 4. Ing. Zdeněk Vacek
25. 4. Doc. Ing. Petr Bujok, CSc.
18. 6. RNDr. Eduard Straka	► 60 let
10. 7. Ing. Anna Vacková
17. 7. RNDr. Stanislav Štamberg, CSc.
10. 2. Ing. Jiří Zavoral, CSc.
8. 3. RNDr. Jiří Lukeš, CSc.
11. 3. RNDr. Miloš René, CSc.	► 65 let
4. 4. Mgr. Tomáš Rozehnal
25. 5. Doc. RNDr. Pavel Bláha, CSc.
11. 6. František Janouš
1. 6. RNDr. Antonín Zeman, CSc.	► 70 let
5. 6. RNDr. Pavel Hoppe
10. 2. RNDr. Bohumil Pícha, CSc.
13. 2. Zdeněk Doubek
18. 2. RNDr. Zdeněk Lochman, CSc.
2. 3. RNDr. Jan Mašek, CSc.
3. 4. Otto Plášek
19. 5. RNDr. Edvin Pivec, CSc.
19. 5. RNDr. Josef Vybíral
23. 5. Mgr. Emílie Bernardová	► 75 let
28. 5. Ing. Vladimír Karel
31. 5. RNDr. Pavel Ocman
22. 6. Ing. Olga Sobotková
27. 6. Doc. Ing. Jan Rybář, CSc.
1. 7. RNDr. Jana Líbalová
6. 7. RNDr. Jarmila Mitevová
14. 7. Doc. RNDr. Vladimír Skoček, CSc.
25. 7. RNDr. Miloš Lang, CSc.
3. 2. Prof. RNDr. František Fediuk
12. 5. RNDr. Miroslav Vejlupek	► 80 let
1. 7. Ing. RNDr. Vladimír Pelikán, DrSc.
21. 7. RNDr. Petr Kühn, CSc.
12. 2. Ing. Vladimír Vonka
4. 4. RNDr. Evžen Andres
14. 4. Ing. Radan Květ, CSc.	► 81 let
8. 4. RNDr. Eduard Kočárek, CSc.
8. 5. RNDr. Arnošt Dudek, DrSc.
19. 6. Doc. RNDr. Jaroslav Skácel, CSc.
2. 2. Ing. Zdeněk Fojtík, CSc.
20. 5. Mgr. Jaroslav Záleský	► 82 let
19. 7. Ing. Vok Malínský, CSc.
3. 2. Prof. Ing. RNDr. Boris Hruška, DrSc.
2. 4. RNDr. Vratislav Jiřele
6. 5. Miroslav Váně	► 83 let
15. 2. RNDr. Marie Neužilová, CSc.
16. 3. RNDr. Marie Prosová, CSc.
28. 3. RNDr. Jan Dornič, CSc.	► 84 let
6. 3. RNDr. Zdeněk Kouřil, CSc.	► 85 let
15. 2. Prof. RNDr. Jiří Konta, DrSc.
24. 2. Prof. RNDr. Vladimír Homola, CSc.
8. 6. Prof. RNDr. Zdeněk Pouba, DrSc.	► 87 let
30. 3. RNDr. Otto Fusán
5. 5. Prof. RNDr. Jiří Krupička	► 96 let

♦ Omlouváme se za případné chyby a nedostatky, ale veškeré tituly a data narození jsou uvedeny tak, jak byly do sekretariátu společnosti nahlášeny. Změny prosíme hlase průběžně.

Prosíme všechny členy, jejichž jubileum se blíží a kteří si nepřejí být mezi jubilanty uvedeni, aby tuto skutečnost oznámili včas na sekretariátu společnosti a předešli tak nežádoucím mrzutostem. **Blanka Čížková**

♦ **Následujícím členům se omlouváme**, že jim nemůžeme k životním jubileům blahopřát, protože v sekretariátu Společnosti nemáme jejich data narození: RNDr. Pavel Brýda, prof. RNDr. Jaromír Demek, DrSc., Vojtěch Doležal, RNDr. Jan Hamáček, RNDr. Jiří Kessel, RNDr. Marie Starobová a Ing. Jaroslav Sterzel. **Zdeněk Tábořský**

♦ **V roce 2009 vzpomínáme následující výročí:** **Zdeněk Tábořský**

v roce 1809 se narodili Charles Robert Darwin a August Josef Corda

v roce 1859 se narodili Filip Počta a Theodor Bayer

v roce 1909 se narodili Miloslav Vašíček, Adolf Polák a Josef Pelíšek

v roce 1859 zemřel Jaroslav Jičínský

v roce 1959 zemřeli Mauric Remeš a Karel Jüttner

Vybráno z Naučného geologického slovníku, rok vydání 1961, dodatek „Biografie pracovníků geologických věd“, doplněno údaji z archivu České geologické společnosti.

♦ **Za Doc. RNDr. Josefem Sekyrou, CSc.** **Jiří Šebesta**

Doc. RNDr. Josef Sekyra, CSc., se narodil 24. února 1928 v Novém Městě nad Metují a zemřel v Praze dne 10. 11. 2008. Absolvoval gymnázium v Náchodě a Přírodovědeckou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor geologie se zaměřením na geomorfologii, kterou studoval u prof. J. Kanského, DrSc. Od roku 1952, kdy nastoupil po studiích do Ústředního ústavu geologického v Praze (od roku 1991 Český geologický ústav, dnes Česká geologická služba), až do své smrti byl jeho věrným pracovníkem a po penzionování spolupracovníkem. Na své domovské pracoviště myslel i na jižním pólu, kde připevnil směrovku s kilometry na Ústřední ústav geologický.

Od roku 1968 byl externí docent Přírodovědecké fakulty UK v Praze. Zabýval se především exodynamickou geologií a geomorfologií a jeho užší specializace byla zaměřena především na procesy horkých i studených pouští. Je znám též jako význačný československý horolezec, který působil hlavně v Tatrách, na Pamíru, Kavkazu, v severoafrickém Atlasu, ale i na skalních stěnách v Antarktidě.

Josefa Sekyru jistě všichni známe jako vynikajícího vědce v oboru dynamické, jak on sám rád nazýval exodynamické geologie, který pro

svou zanícenost dozvědět se ještě něco navíc a hlouběji o přírodě obětoval pro to veškeré své žití. Tato zanícenost jej dovedla v 60. letech až na vrcholy Pamíru, kde mimoděk, dá-li se to tak říci, vytvořil tehdejší československý výškový rekord. Ale původně, a na to se zapomíná, jel do Pamíru pracovat a studovat velehorskou přírodu a ne „jen“ vystoupit na nejvyšší horu Pamíru. Podobně se stal prvním Čechem, který stanul na Jižním pólu. V Antarktidě studoval tzv. antarktické oázy – studené pouště, jak je sám nazýval. A k horkým pouštím se také dostal pracovně, ať už to byla Sahara nebo Arabská poušť.

Pouště byly pro něj největší vědeckou hádankou, profesní láskou, ale i laboratoří, ve které se odehrávaly ty nejfantastičtější procesy.

Měl jsem tu čest s ním pracovat v Syrské poušti a je to jeden z mých nejkrásnějších zážitků, když jsem jej viděl, jak si čte v poušti jako v několikrát nastudované učebnici.

Nesmíme zapomenout na jeho sběratelskou vášeň! Té se snad i stal obětí. Během svého života nashromáždil ohromnou sbírku hornin, ale i dalších zajímavých věcí ze všech svých studijních cest. Dlouhou dobu ji měl uloženou na zámku ve svém rodném městě v Novém Městě nad Metují, kde vybudoval z části této sbírky velmi zajímavou a didaktickou stálou výstavu o Antarktidě. Ale součástí, a to podstatnou a pro něj velmi důležitou byl depozitář jeho geologických sběrů. Bohužel restituent zámku nepřál této „neziskové“ aktivitě a tak výstava i depozitář musely ze zámku pryč. To byl hluboký zásah do jeho života, který mu nadělal hodně vrásek, ale i soukromých, rodinných výdajů. Naštěstí jeho sbírky ze všech koutů planety jsou dnes uloženy v depozitáři České geologické služby, která je zárukou, že na těchto sbírkách budou moci pracovat další generace geologů.

Ale ať nemluví jen o jeho zahraničních cestách, samozřejmě pracoval i doma, ve své vlasti, hlavně na úkolech Ústředního ústavu geologického, kde se podílel na mnoha výzkumných, prospekčních a mapovacích projektech na území bývalého Československa. Většina jeho prací je uložena v archivu České geologické služby a Geofondu a mnohé výsledky jsou též publikovány. Z výčtu jeho aktivit lze např. jmenovat, že zpracovával monazitové píský v depresích jihočeských pánví. Je autorem několika listů map přirozené síly půd v měřítku 1 : 200 000. Kromě mapování kvartérních pokryvů se zabýval základním výzkumem horského zalednění Krkonoš, především v jeho vrcholové části a jeho výsledky byly publikovány v Základní geologické mapě Krkonoš J. Chaloupského. Mapování kvartérních sedimentů bylo jeho průběžnou činností, především ve východních Čechách, na Jesenicku, Orlicku ap. Na mapování vždy navazoval výzkumem různých geomorfologických problémů, např. zarovnaných povrchů a jejich úrovní ve východních

Čechách a v Železných horách. Vyhledávání starých úrovní na moravsko-slovenském pomezí (Uherský Brod). Sledování staré říční sítě terciérních toků v oblasti Orlických hor a u. Nového Města nad Metují a paleogeografií povodí Labe. Ukládání výplavových kuželů na Jesenicku. Zabýval se též horským zaledněním Vysokých Tater (Malé a Velké Studené doliny).

Doc. RNDr. Josef Sekyra, CSc., podřídil geologii celý svůj život a nehledě na věk a řadu nemocí, kdy už by měl nárok na odpočinek, neustále se velmi intenzivně svému oboru věnoval až do své smrti a v podstatě i riskoval své zdraví pro hlubší poznání geologických procesů daleko více, než je normální. Připomínal tak trochu vojáka, který pro svou vlast je ochoten padnout a obětovat všechno. Žil a pracoval celý svůj život pro vyšší vědecké geologické poznání. Stanovoval si stále vyšší a vyšší cíle, plánoval a hledal různá řešení, neúměrně, ale vždy s velkým pochopením pro problémy druhých, které pak respektoval.

Mnoho z nás, geologů, jeho žáků, spolupracovníků a kamarádů mu děkujeme moc za uvedení do moderních výzkumů problematiky exodynamické geologie a geomorfologie a správnému pochopení přírodních procesů, které se odehrávají na zemském povrchu.

A to hlavní! Byl to náš výborný kamarád!

Čest jeho památce, Zdař Bůh.

♦ **Profesor RNDr. Jan Kutina, DrSc., zemřel**

M. Fišera

V noci ze 14. na 15. srpna 2008 zemřel na klinice ve Washingtonu profesor Jan Kutina, DrSc., mineralog, geochemik, známý badatel v oboru problematiky tzv. ekvidistancí rudonosných zlomů. V pozdějších letech se věnoval sledování transregionálních, do pláště zasahujících diskontinuitních linií s hodnocením jejich rolí při koncentrování kovů. Profesor Kutina společně s doc. J. H. Bernardem, CSc., a dalšími kolegy stál bezprostředně při vzniku Mezinárodní asociace pro problémy vzniku rudních ložisek (IAGOD) – prof. Kutina byl zvolen jejím

prvním předsedou. Bohatá byla jeho činnost publikační (publikoval více než 120 prací), konzultační, přednášková a vydavatelská (založil a redigoval úspěšný časopis *Global Tectonic and Metallogeny*, který vycházel v nakladatelství E. Nägele ve Stuttgartu). Bližší údaje o životní pouti a vědeckém působení zesnulého najde čtenář v článku J. H. Bernarda (časopis *Minerál*, roč. XVI, č. 6) a v časopise *Bulletin mineral.-petrolog. Odd. Nár. Muz. (Praha)*, roč. 16, č. 2.

♦ **Prof. Dr. Ludwig Pfeiffer zemřel**

Ferry Fediuk

S profesorem Báňské akademie ve Freibergu (* 10. 2. 1928, † 22. 12. 2008), petrografem vřele kolegiálního vztahu k české a jmenovitě pražské geologii, bezkonkurenčním znalcem míšeňského syenitu, autorem skvělých vysokoškolských textů a průkopníkem radiometrického datování vulkanitů na česko-saském pomezí, proběhlo poslední rozloučení 16. ledna 2009.

♦ **Vzpomínka na Šárku Neumannovou** (rozenou. Značkovskou)

*12. 8. 1942 – † 29. 5. 2008

Ctírad Sviták

Když jsem se dozvěděl tu smutnou zprávu, že Šárka prohrála svůj odhodlaný boj se zákeřnou chorobou, uvědomil jsem si, že jsem ve svém životě poznal jen málo lidí, kteří byli živí tak hodně a s takovou chutí jako geoložka n. p. Geindustria Praha, později novinářka, Šárka Neumannová, rozená Značkovská...

A stejně si ji pamatují i její spolužáci z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, s kterými jsem se potom setkal. Podle nich nešlo Šárku mezi více než dvaceti studenty, kteří začali v roce 1960 studovat geologii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy přehlédnout. A to ne proto, že mezi nimi bylo jen 5 dívek, ale pro to, jak kypěla elánem, vždy ochotna zúčastnit se zajímavé akce nebo pomoci, když bylo třeba. Nikdy ji neviděli rezignovanou, bez zájmu o to, co dělá, prostě otrávenou, což byl důsledek její nezměrné poctivosti, s níž přistupovala k sebemenším záležitostem. Neuměla nechat v klidu ani lidi kolem sebe, i od nich samozřejmě očekávala, že budou jako ona pobouřeni každou maličkostí, necitelností nebo jen tupou lhostejností. Patřila mezi ty, kteří vidí dál, než jen na hranice svého oboru, a i ve svých politických názorech byla pevná a zásadová i po r. 1968.

Těžko mohu sám zapomenout na tu neutuchající energii, s jakou se Šárka zapojila do společenského dění ihned po 17. listopadu 1989. Patřila k lidem, kteří se nebáli stát si za svými názory, i když v dané době byly mimo „hlavní proud“ společenských nálad. Zájem o dění ve společnosti a potřeba vyjadřovat se veřejně k věcem, které se jí nelíbily, ji neopustily ani v době, kdy již byla vážně nemocná.

Spolupráce a přátelství s ní, to nebylo zkrátka nic, co by mohlo být mělké, nudné, formální, naopak, vždy hluboké a plné, a vždy vyčerpávající! Poctivá, důsledná bojovnice za každou věc dokázala stát na svém se zarputilostí muly a neústupností berana. Nikdy by se nedokázala vzdát a ke svému okolí byla vždy upřímná. U Šárky se však

tyto strohé ctnosti snoubily s nádherným smyslem pro humor, s přátelskou otevřeností a láskyplným soucitným člověčenstvím. A to jí, ovšemže spolu s ženským půvabem, dávalo její kouzlo osobnosti. A že byla okouzující!

Říká se už od antických dob, že duše žijí vzpomínkami. Duše těch, kteří zemřeli, pak žijí vzpomínkami nás, těch druhých. V tomto smyslu čeká podle mého přesvědčení Šárčinu duši dlouhé a bohaté období...

A až uplyne ten dlouhý čas, který je potřebný, aby z bolesti ztráty, z toho zraňujícího prázdna, které v nás zůstává po tom, kdo tu tolik byl a náhle už nikdy nebude, aby z toho vyžrál smířený smutek, pak bude, věřím, pro mnohé z nás, kdo Šárku znali, náležitá vzpomínka na ni k tomu nejsvětějšímu, nejúsměvnějšímu a nejhřejivějšímu, co v sobě nosíme.

♦ Význam prací Břetislava Zahálky pro současný výzkum české křídý Přemysl Zelenka

PROF. DR. BŘETISLAV ZAHÁLKA

14. května 2008 uplynulo 50 let od smrti Břetislava Zahálky, jednoho z našich nejvýznamnějších „křídařů“ minulého století. Na dílo jeho otce vzpomněl při příležitosti obdobného jubilea Vladimír Klein (Čas. Mineral. Geol., 34, 2/1989). Název Kleinova článku jsem si dovilil vypůjčit v plném znění, pouze křestní jméno slavného otce Čeňka jsem nahradil jménem jeho neméně proslulého syna Břetislava.

Kariéra Zahálky juniora byla svým způsobem předurčena. Vzhledem k tomu, že již od dětských let provázel svého otce při dokumentování křídových odkryvů na Roudnicku a v Poohří a vyměřoval s ním profily za pomoci profilometru vlastní konstrukce, stal se mu precizní, v tom nejlepší slova smyslu vpravdě profesionální přístup k řešení jakéhokoliv problému zcela vlastním a provázel jej po celý život. Jeho první publikace o křídovém útvaru v západním Povltaví z let 1911 a 1912 jsou koncipovány velmi podobně jako práce Zahálky seniora z Poohří, Podřipska či Pojizeří a svým způsobem na ně navazují. Později se Břetislav Zahálka zaměřuje i na křidu v Podkrkonoší a ve východních Čechách, případně na moravskou část české křídové pánve v okolí Boskovic a Blanska. Faktografický význam prací B. Zahálky je nesporný už s ohledem na to, že řada jím popsaných odkryvů a výchozů dávno neexistuje. Hodnověrnost jím publikovaných údajů i jejich přesnost jsou příslovečné. „Školu“, kterou mu dal jeho otec, ve svých pracích nezapře. Stejně pečlivě je zpracován jím navrhovaný systém klasifikace spongilitových hornin české křídý, na nějž v průběhu více než 70 let nikdo další nenavázal. Břetislav Zahálka vynikal

encyklopedickými znalostmi i širokým rozhledem v téměř všech geologických disciplínách. Byl nejen vědcem a vysokoškolským pedagogem, ale stejnou měrou i terénním pracovníkem. Proto mohl být i fundovaným kritikem „křídové“ náplně geologických map J. E. Hibsche či Bruno Müllera, jež konfrontoval s podklady svého otce Čeňka. Úplný seznam publikací Břetislava Zahálky byl zveřejněn ve Věstníku ÚÚG 28/1953 (str. 53–56), dodatek pak v ročníku 33/1958 (str. 458). Většina těchto prací (ca 4/5) je věnována české křídě a většina z nich má co říci i dnešním autorům. Právem patří profesoru Břetislavu Zahálkovi jedno z prvních míst v seznamu osobností Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity (Folia historica 1996). Je jen škoda, že jak na této univerzitě, tak ve výzkumu moravské křídly měl a má jen málo následovníků, kteří by se mohli věnovat nejen aplikovanému výzkumu, zaměřenému na ložiska nerostných surovin, ale výzkumu křídly všeobecně. Moravská část české křídové pánve by si to určitě zasloužila.

♦ Je čas skutečně konstantou ?

Arnošt Dudek

Věříte stále tomu, že čas je neměnná konstanta po celou dobu geologické historie ? Je doba od konce kambria skutečně 2x tak dlouhá jako čas, který uběhl od začátku mezozoika ? Všichni tomu asi věříme, i když vlastní zkušenosti nás přesvědčují, že tomu tak být nemůže. Vždyť čas se stále zkracuje a doba mezi třicítkou a čtyřicítkou je značně delší než mezi čtyřicítkou a padesátkou. O tom víme své všichni, kdo do té padesátky doběhli. A což teprve to zkrácení času mezi šedesátkou a sedmdesátkou! A věříte, že profesor Ferry Fediuk jubluje po osmdesáté? To je zhora nemožné, vždyť teprve předevčírem slavil sedmdesátku! A pak že čas je jediná konstanta ve vesmíru, alespoň v tom blízkém. Ať je to s neměnností nebo zkracováním času jakkoli, osmdesáté narozeniny našeho kolegy, přítele, učitele, vynikajícího badatele a neuvěřitelnou fantazií oplývajícího spisovatele, jedním slovem našeho jubilanta, jsou 3. února 2009 neoddiskutovatelnou skutečností.

Je nesnadné psát laudatio k ukončení osmé a zahájení deváté dekády života člověka tak činorodého, podnikavého a pracovitého jako je Ferry Fediuk, zejména když jsem vyčerpал již u jeho předvčerejších sedmdesátin většinu existujících epithet ornans (která jsou u Ferryho vlastně epithety constans). Slušelo by se uvést seznam vědeckých prací, statí, populárních článků i povídek, které za těch deset let spáchal, tomu však brání nejen jeho neobyčejná píle, ale hlavně moje obava z množství práce, kterou by sestavení spolehlivého seznamu dalo (tedy moje lenost). Tuto mravenčí práci rád přenechám povolanějším bibliografům. Podle přehledů geologické literatury z prvních

let tohoto desetiletí, kdy vydal zhruba kolem 10 prací ročně, lze počet jeho děl za celou dekádu odhadnout ke stovce. Je ale třeba vyzvednout, že jde vesměs o práce kvalitní, předkládající poznatky velmi zajímavé, které si zaslouží pozornost odborné i laické veřejnosti. Aspoň u dvou prací (děl) se však musím zastavit podrobněji, protože podle mého názoru dobře charakterizují chvályhodné vlastnosti jubilanta. Touhu po poznání spjatou i s poněkud dobrodružnou povahou krásně ilustruje jeho účast v expedici na ostrov Sokotru v piráty obhospodařované části Indického oceánu. Tam se věnoval studiu alkalických granitů a původní lokality alkalického amfibolu eckermannitu, odkud – jak je jeho zvykem – přivezl cenný horninový materiál. Pochopitelně napsal i vědecké a popularizační články o geologii i živé přírodě tohoto ostrova. Druhá práce pak charakterizuje jeho encyklopedické znalosti a – co jest třeba obzvláště vyzvednout – i jeho literární um. Pro edici Kolumbus nakladatelství Mladá fronta napsal pozoruhodnou knihu „Hovory s kamením“ o rozsahu téměř 400 stran. Toto dílo – moderní a na vysoké odborné úrovni, navíc velmi čtivé – přiblíží laikovi význam neživé přírody pro člověka a lidskou společnost a specialistovi v geovědách připomene, co již zapomněl nebo díky panující specializaci třeba vůbec neznal. Zajímavou formou upozorní na množství pozoruhodností, které neživá příroda – „kamení“ – na našem území nabízí odborníkovi i laikovi. Zejména v dnešní době, kdy činnost geologů, lomařů a horníků je málem proskribována, je to věc velmi záslužná.

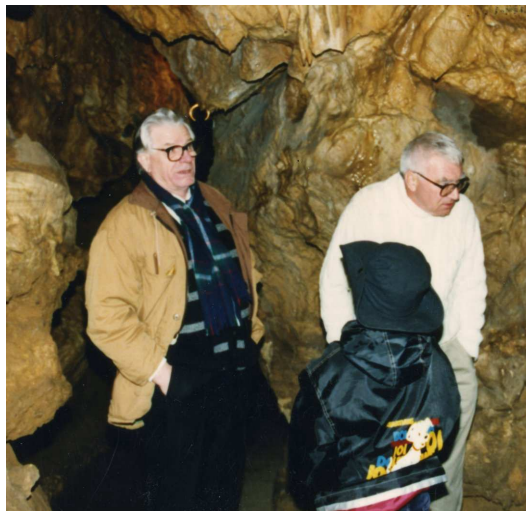
Osudy i výsledky práce Ferryho Fediuka ukazují, že hlavní význam v životě člověka mají trvalý zájem a snaha něco objevit a něčeho dosáhnout, které mu umožní překonat i nepříznivé okolnosti a složité společenské vztahy. Do dalších let mu proto všichni přejme stálý a neutuchající elán a potřebné zdraví a těšme se na nové výsledky jeho badatelské činnosti.

♦ **RNDr. František Skřivánek pětasedmdesátiletý** *Ivan Turnovec*

Byť není členem české geologické společnosti, znají jej všichni geologové, kteří se s oborem seznamovali jako jeskyňáři Krasové sekce Společnosti Národního muzea. Jubilant, významný jeskyňář a znalec využití drahých kamenů v architektuře i movitých uměleckých předmětech, dovršil tři čtvrtiny století den před Štědrým dnem, 23. prosince 2008. Jeho cesta životem nebyla jednoduchá. Ve čtrnácti letech přišel o otce. Ten, legionář, účastník bojů u Zborova, byl po únorovém převratu 1948 celý den a noc u výslechu na StB. Zemřel po návratu domů. František s kaňkou v kádrovém posudku musel jít ze

základní školy pracovat do Spolany Neratovice. Odtud se po roce dostal na chemickou průmyslovku. Již v té době jeho zájem poutaly jeskyně Českého krasu, ale i Slovenska (hlavně v Horehroní). Když mu bylo umožněno studium, vybral si geologické vědy na Přírodovědecké fakultě University Karlovy v Praze. Ještě jako student, člen Krasové sekce Společnosti Národního muzea, organizoval průzkumy jeskyní. V Českém krasu připravil s kolegy projekt na zpřístupnění Koněpruských jeskyní, na Slovensku jeskyní v Horehroní. Zasloužil se o výzkum podkrkonošských jeskyní, kde bylo v Bozkově na základě komplexu geologických a geofyzikálních prací objeveno největší české podzemní jezero. Na zpřístupnění těchto jedinečných Bozkovských dolomitových jeskyní má významný podíl. Začal také se systematickým výzkumem jeskyní a propastí Slovenského krasu, kam vedl v létě každoročně 15–25členné expedice Krasové sekce. Publikované výsledky je možno v mnoha případech označit za klasické práce české (Skřivánkovy) jeskyňářské školy.

Jeho práce ve státní ochraně přírody byla zaměřena na ochranu geologických fenoménů a usměrňování těžebních zásahů a zahlazování následků těžeb v krajině, později k celkové koncepci oboru. I když jako nestraník byl v postavení náměstka ředitele pro úsek ochrany přírody, vždy neohroženě hájil stanoviska ochrany přírody proti bezohledným zásahům. Spojení s oborem památkové péče v jednom ústavu jistě přispělo k prohlubování jeho zájmu o historii a řešení některých speciálních problémů. Bylo to zvláště sledování problematiky využití drahých kamenů v architektuře a movitých uměleckých předmětech. Ke zjištění původu drahokamových odrůd křemene použitých v obkladech kaplí Karlštejna a kaple sv. Václava v katedrále sv. Víta zorganizoval rozsáhlou síť spolupracujících odborníků mineralogů, pracovníků výzkumných ústavů a vysokých škol, restaurátorů a také členů České speleologické společnosti (dobrovolná organizace pomohla realizovat některé činnosti, které v právním a ekonomickém systému socialistického státu nemohl nějaký ústav či vysoká škola zajistit). Výsledkem práce bylo prokázání původu jaspisů a ametystů použitých v obkladech z krušnohorských lokalit Ciboušov a Domašín a také objasnění technologických postupů zpracování získaného materiálu. Nabytých znalostí a také vhodných vzorků z průzkumů bylo využito při

restaurování kaple na Karlštejně, kde bylo mnoho chybějících kamenů.

Kameny přesně podle tvaru původních lůžek v obkladu zpracoval Petr Machek. Ve stejném čase bojoval Skřivánek v čele přírody za záchranu zámku Jezeří a státní přírodní rezervace Jezerka proti odtěžení svahů Krušných hor. Díky tomu k rozšíření předpolí dolu Československé armády nedošlo. Jezeří i Jezerku se tak podařilo zachránit.

V 80. letech byl tajně členem Maltézského řád, a později i jeho rytířem. Po roce 1990 pracoval na Ministerstvu kultury jako ředitel odboru památkové péče, muzeí a galerií. Později se stal ředitelem Náboženské matice. V roce 1998 byl z funkce odvolán ministrem Dostálem a odešel do důchodu. Šířkou svých zájmů patří mezi poslední polyhistory v našich zemích. Vždy kolem sebe dokázal soustředit ty, kteří danou problematikou žili, ať šlo o jeskyně, ochranu přírody, historii, genealogii a heraldiku či gemologii. K dosaženému jubileu mu přejí zdraví a elán do dalších aktivit všichni jeho přátelé.

Fotografie:

1. František Skřivánek, rytíř Maltézského řádu.
2. František Skřivánek a Jiří Kukla v Bozkovských dolomitových jeskyních v roce 1997 při oslavách 40 výročí hlavních objevů.
3. Jaspisové destičky z Karlštejna, jejichž těžbu z doby Karla IV. a genezi vyřešil společně s několika kolegy.

►►► Recenze, kritika, diskuze, zajímavosti

♦ Problematika tzv. „Českého kráteru“.

Redakční rada

Do tohoto čísla Zpravodaje se rozhodla redakční rada Zpravodaje zařadit čtyři příspěvky týkající se tzv. „Českého kráteru“. Vzhledem ke skutečnosti, že k některým příspěvkům má redakční rada vážné výhrady, vyměňuje si propříště rozhodnout o jejich zveřejnění.

♦ Kauza „Český kráter“

Pavel Röhlich

S odstupem čtyř let vydává dr. Petr Rajlich už druhou knihu na téma „Českého kráteru“, tj. hypotézy o založení Českého masivu dopadem kosmického tělesa. Děje se to v době, kdy srážky kosmických těles se Zemí a jejich případné následky (např. vymírání organismů) patří k oblíbeným tématům populárněvědeckých článků. Není proto divu, že myšlenka o vzniku naší vlasti doslova zásahem shůry leckoho zaujala a má šanci stát se populární. Přispívá k tomu její medializace, při níž novinář nechce čtenáře zklamat; nemůže-li mu přinést potvrzení senzačního objevu, musí mu aspoň ponechat naději, že „to tak nějak mohlo být“. Úloha badatelů, kteří jsou ochotni se v analýze takového medializovaného tématu a její popularizaci angažovat, je tedy poněkud nevďěčná. Tím si lze snad vysvětlit, že do diskuse o hypotéze, která si o to přímo říká, nikdo zvlášť nespěchá.

Obě zmíněné Rajlichovy knihy však nejsou jen o Českém kráteru. Autor v první z nich (Geologie mezi rozpínáním zeměkoule a Čechami) vykládá a zdůvodňuje své geologické krédo, spočívající v podstatě v odmítnutí deskové tektoniky a přitakání expanzní hypotéze vývoje Země. Je to pestré čtení, žánrově se pohybuje mezi vědeckou polemikou a geopoezií. Autor hojně používá citátů, od vědeckých klasiků přes beletrii až k bonmotům. Poněkud zaráží to, že mezi citovanými prameny najdeme i takové „veledílo“ jako „Omyly v dějinách Země“ H. J. Zillmera (2003), podle něhož byli dinosauři i trilobiti současníky člověka, Grand Canyon Colorada dílem potopy světa a jiné perly. Citováno je ovšem vždy jen to, co se hodí do autorovy koncepce. To však není v polemikách jev nijak neobvyklý.

Stručné kritické zhodnocení impaktové hypotézy vzniku Českého masivu lze najít v knize Zdeňka Kukala, Jana Němce a Karla Pošmourného „Geologická paměť krajiny“ (Česká geologická služba, Praha, 2005, s. 134–135). Protože od té doby uplynuly čtyři roky a nová Rajlichova kniha na toto téma je na světě, přichází toto téma znovu na přetřes.

♦ Petr Rajlich: Český kráter

Ivan Turnovec

Monografii vydalo Jihočeské muzeum jako Supplementum řady

přírodních věd 47. ročníku Sborníku Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Rozsah 114 stran, 87 obrázků a 11 tabulek. Přečetl jsem si ji se zájmem. Vzpomínám si na úšklebky kolegů, když jsem v roce 1979, kdy studium velkých kráterů tehdy „astroblémů“ začalo svou cestu vedoucí k uznání katastrofizmu, o frekvenci pádu meteoritů na zemský povrch psal Hrozí Zemi kosmické katastrofy? (Geol. Průzk., 1979, 21, 3, s. 88–90). Ale zpět k Rajlichově knize.

V roce 1988 byl poprvé zveřejněn názor, že Čechy mohou být starým meteoritickým kráterem. Rajlich hledá indicie svědčící o impaktním původu některých minerálů i hornin. Jím interpretované údaje doplněné o hypotetický morfologický vývoj a srovnávání s definovanými krátery na Zemi a dalších planetách jej vedou k názoru, že na území Čech došlo ve spodním proterozoiku ke kolizi s asteroidem, který vytvořil asymetrický, vícekruhový Český kráter.

Domnívá se, že bez ohledu na další vývoj (a ten je bohužel v jeho práci podceněn) se zachovaly základní morfologické projevy původního kráteru (vnitřní a vnější obrys; prohlubeň po přechodné dutině; obrysy středového pahorku a valy mezi pahorkem a obvodem kráteru). Této problematice je věnována kapitola Morfologie původního kráteru. Připomínána je zde anomálie Mohorovičičovy diskontinuity, tvořená kónickou prohlubní s průměrem asi 80 km a nejhlubším místem 39 km jihovýchodně od Prahy. Uváděny jsou podle jím předpokládaného průměru kráteru (cca 290 km) i alternativní odhady průměru padajícího tělesa (od 7 do 12 km).

Další zajímavou kapitolou je Určení hlavních šokových dějů. Z důvodu nedostatku konkrétních údajů není ale popis jednotlivých faktorů úplný. Nejpodrobněji jsou zpracovány pseudotachylity. Autor uvádí: *Pseudotachylity na lokalitách vzájemně vzdálených 100 km odpovídají kráteru o rozměrech, které vyhovují rozsahu Čech.* Zde chybí řádné petrologické studium a vysvětlení geneze i časové posloupnosti. Jen velmi kuse jsou diskutovány mineralogické projevy šokových změn.

Zajímavá je závěrečná část kapitoly Diskuze k hypotetickému zdroji energie přeměn. Bez ohledu na to, zda v Českém masivu skutečně existují, ji pokládám, bez ohledu na nevyváženost jednotlivých odstavců, za zásadní pro řešení obecného problému identifikace geologickým vývojem překrytých impaktních projevů. Při dalších výzkumech bude nicméně užitečné odlišovat vznik či změny v indikujících minerálech od projevů v horninách.

Kapitola Zařazení šokových a tlakových přeměn do posloupnosti kráterovacího pochodu je uvedena předpokládaná posloupnost hlavních procesů obecně vedoucích ke vzniku kráteru. Podobné procesy na povrchu naší planety i území současného Českého masivu během

geologického vývoje mohly probíhat.

Je faktem, že dosud nebyly nalezeny v Českém masivu prokazatelné, stářím se s tvorbou Českého kráteru shodující pozůstatky kosmického materiálu, tedy hlavní indikace kolize s vesmírným tělesem. Nicméně autor se domnívá, že ostatní obecná kritéria indikující podle Henkela a Pesonena (1992) jím definovaný „Český kráter“ splňuje.

Bez ohledu na nepřesnosti v argumentaci a dokonce i fakt, zda Český kráter existuje či nikoli, nutí kniha čtenáře, aby se zamyslel nad ověřeností dosud platné teorie deskové tektoniky v době, kdy je jasné, že vývoj okolních planet (a ten pozemský musel být podobný) je výrazně formován i dopady kosmických těles a tvorbou impaktních kráterů. To je důvod, proč její přečtení geologické veřejnosti doporučuji.

♦ Žijeme skutečně v obřím kráteru ?

Arnošt Dudek

Petr Rajlich se obrátil v posledních letech k populárnímu tématu kosmického Armagedonu a o vzniku české kotliny následkem dopadu obrovského meteoritu napsal již dvě knížky. Jimi (i jejich autorem) byly inspirovány i články v populárních časopisech – např. v týdeníku Týden. Propagátor meteoritického původu „Českého kráteru“ postrádá též reakce českých geologů na tuto představu o vzniku české kotliny; ti ji převážně považují za zcela kuriózní a zcela v rozporu s poznatky o geologické stavbě a vývoji našeho území.

„Český kráter“ je součástí Českého masivu, vyzvednutého bloku hercynského orogénu, dotvořeného v podstatě zhruba před 300 miliony let. Český masiv zasahuje do sousedních států a skutečnost, že vlastní Čechy jsou lemovány horskými masivy, vzbudila pozornost některých amerických geologů ihned po uvolnění prvních družicových snímků v šedesátých letech minulého století. A tak již před 23. mezinárodním geologickým kongresem v Praze v roce 1968 byli naši geologové dotazováni, zda by Český masiv nemohl být impaktem, kráterem způsobeným dopadem velkého meteoritu. Tato korespondence se bohužel nedochovala. A tak se po čtyřiceti letech tato myšlenka vynořila znovu. Odpovídají tedy zatím zjištěná geologická fakta možnosti interpretace stavby Českého masivu jako důsledku dopadu meteoritu – nebo jsou s touto myšlenkou v rozporu? Nelze zde podrobně rozebírat celý problém, k některým názorům dr. Rajlicha aspoň několik poznámek. Hned úvodem je třeba poznamenat, že studiu hornin ovlivněných dopadem (impaktem) meteoritů nebo i větších nebeských těles je po řadu let věnována velká pozornost jak z hlediska podmínek jejich vzniku (působení tlakové vlny, teploty), tak z hlediska jejich utřídění a klasifikace. Zájem o takové horniny (impaktity) byl podnícen zejména získáním vzorků hornin z Měsíce, kde impaktity pokrývají většinu jeho

povrchu. Na zemi byla postupně identifikována řada dalších, dosud neznámých meteoritických kráterů a vliv impaktů na různé typy hornin mohl být podrobně zkoumán. Vznikaly převážně brekciovité horniny, které díky vysoké energii dopadu nebeského tělesa byly metamorfovány šokově, většinou i nataveny nebo zcela roztaveny. Takové horniny nalézáme ve známých meteoritických kráterech, např. v německém Riesu, starém jen 15 milionů let, nebo ve struktuře u Sudbury v Kanadě, staré 1800 milionů let.

V Čechách však nic takového nenalézáme. Struktura Českého masivu se skládá ze souboru různě starých hornin nejrozličnějšího původu, od sedimentů přes vyvřeliny a jejich různě intenzivní přeměnou vzniklé metamorfity. Oprávněně můžeme tvrdit, že horniny vystupující na povrchu Českého masivu nebo známé z dosažitelných hloubek (dolů, vrtů) nejeví znaky šokové metamorfózy, což by při vzniku tak ohromné impaktové struktury bylo nutné. (Ojedinelý výskyt hornin srovnávaných s impaktity v jižních Čechách je interpretován jako řádově menší a podstatně mladší událost a není zatím obecně akceptován). Horniny postižené šokovou přeměnou musí být pochopitelně starší než doba pádu meteoritu. A v tom je největší a zásadní rozpor v argumentaci uváděné v pracích dr. Rajlichy.

Důležitým faktem umožňujícím vůbec diskusi je skutečnost, že dr. Rajlich uznává výsledky geochronologických metod používaných k určování stáří hornin, založených na rozpadu radioaktivních prvků. Když uvádí stáří domnělého impaktu asi na 2 miliardy let, měl by brát ohled i na stáří hornin modelovaných podle něj impaktem. Jeho „válcované žuly“ z Choustníka vznikly přibližně před 550 miliony let a jejich tlaková přeměna je vázána na hercynské vrásnění asi před 330 miliony let. Jsou tedy asi o 1,5 miliardy let mladší než předpokládaný impakt a jejich zbřidličnatění mohlo těžko vzniknout jeho vlivem. Takové zbřidličnatělé polohy vznikají běžně při tektonických pochodech a byly již nespočetněkrát popsány i s určením teploty a tlaku, při nichž vznikaly. A ty mají k podmínkám spjatým s impaktem hodně daleko.

Lemy kolem granátů-pyropů v hadcích (tzv. kelyfity), uváděné též jako doklad impaktu, vznikají chemickou reakcí mezi granáty a okolními olivínami a nemají s tlakovými poměry při impaktu nic společného. Navíc i tyto hadce mají výrazně menší stáří než předpokládaný impakt (kolem 340 milionů let), granáty většinou nejsou ani rozpukány a často mají drahokamovou kvalitu („český granát“). Kelyfity jsou navíc známy z hadců různého stáří a různé geologické pozice v mnoha částech světa. Rovněž horniny tělesa tzv. „táborského syenitu“ jsou mladší než 400 milionů let a nemohly tedy vzniknout mísením materiálu meteoritu a zemské kůry. Nehledě k tomu, že horniny stejného chemismu (tzv.

durbachity) jsou známy z celého průběhu hercynského orogénu v Evropě i v jiných oblastech a světadílech.

Dalším rozporným faktem je skutečnost, že oproti názorům uváděným v pracích dr. Rajlicha má tíhový obraz Českého masivu, který nejspíše obráží jeho hloubkovou stavbu, výrazně lineární průběh tíhových anomalií ve směru JZ-SV a představa o jejich kruhovém charakteru je zřejmě silně ovlivněna dnešní morfologií povrchu. Avšak morfologie povrchu Českého masivu s jeho pohraničními horami obklopujícími vnitřní depresi (Šumavou, Krušnými horami, Krkonošemi, Orlickými horami a podstatně méně výrazně i Českomoravskou vrchovinou) je jevem geologicky neobyčejně mladým. Výzdvih okrajových korových bloků proběhl až koncem třetihor a začátkem čtvrtohor, zhruba před jedním až dvěma miliony let, zatímco celých 300 milionů let od hercynského vrásnění byl Český masiv v podstatě mírně zvlněnou parovinou. Tento prokazatelně mladý zdvih – ve vrcholových částech Krušných hor jsou zbytky mladotřetihorních sedimentů – byl způsoben tlakem vrásněných Alp a dosahuje výšky přes 1 km. A zlomy, které vyzvednutá horstva omezují, mají víceméně přímočarý průběh – kruhový ráz deprese je jen zdánlivý.

Z uvedených poznámek je zřejmé, že existence impaktního kráteru v prostoru Čech je spíše otázkou víry než poznanou – nebo aspoň velmi pravděpodobnou – skutečností. I známí geologové uvádění v článku v časopise Týden přiznávají (č. 31, 2007), že pro ni neexistují žádné doklady (i když se vyjadřují velmi opatrně, patrně z obavy „co kdyby na této představě přeci jen něco bylo“). Největší rozpor s poznanými fakty je v datování jednotlivých procesů, jelikož horniny používané dr. Rajlichem jako doklady impaktu jsou přes miliardu let mladší než předpokládaný dopad meteoritu nebo asteroidu. I celá řada dalších faktů však odporuje takové představě, „blazeovaně přehlížené“ českými geology. Ve skutečnosti o nic takového nejde, spíše jen tolerují zcela nepravděpodobné názory, víru, kterou nelze věcnými argumenty příliš ovlivňovat. Miliony lidí jsou svatosvatě přesvědčeny, že svět byl stvořen za šest dní a člověk žil současně s dinosaury, miliony lidí věří, že svět je deska nesená čtyřmi slony. A to, že se neargumentuje proti těmto představám, nelze považovat za blazeovanost. Je to spíše tolerance k určité věrouce – a do sféry tohoto myšlení spadá zřejmě i impaktní kráter v místech Českého masivu.

♦ Výbor České geologické společnosti se cítí být povinen deklarovat své stanovisko ke knize Petra Rajlicha „Český kráter“

Kniha vyšla jako supplementum přírodovědné řady Sborníku Jihočeského muzea v Českých Budějovicích na konci roku 2007.

Předkládá představu o dopadu velkého mimozemského tělesa do oblasti Českého masivu před cca dvěma miliardami let, a to na základě argumentů, které v mnoha ohledech zásadně zpochybňují současný pohled na geologickou minulost našeho území.

Současné představy o geologické minulosti mají nepochybně svá četná bílá místa a jejich zaplňování je plné tápání a slepých uliček, což je zákonitý důsledek útržkovitosti informací, které jsme z horninového záznamu schopni vyčíst. Tím spíše je základní podmínkou každého výzkumu poctivé dodržení exaktních metodických postupů. Přesný a detailní popis nových zjištění, jejich striktní oddělení od interpretací, dodržení logické výstavby argumentace, kritické zhodnocení vlastních i alternativních vysvětlení, to jsou jen některé z formálních zásad vědeckého přístupu. Čím zásadnější příspěvek k poznání se autor chystá přinést, tím preciznější musí být metodický přístup.

Kniha Český kráter na řadě míst tyto zásady poctivé badatelské práce porušuje. Naopak, opakovaně se zde vyskytují manipulativní formulace, z dílčích zjištění jsou vyvozovány nepřiměřené závěry, jednotlivá zjištění předkládaná jako důkazy jsou nedostatečně zdokumentovaná. S představou o spodnoproterozoickém impaktu se téměř v celém textu pracuje jako se samozřejmým východiskem, opakovaně zpochybňovány jsou naopak jak v současnosti obecně uznávané geotektonické principy deskové tektoniky, tak některá dílčí fakta a metody, a to buď zcela bez diskuze, nebo na základě argumentů řádově slabších než existující důkazy. Fakta shromážděná jinými autory, nepodporující hypotézu kráteru, jsou často dezinterpretována, překrucována a v drtivé většině případů zcela zamlčována. Navíc kniha trpí řadou formálních nedostatků, nepřijatelných v odborném díle. Překvapující je pak absence odborné recenze.

Knihu Český kráter také nelze považovat za souhrn populárních autorových dřívějších, před odbornou veřejností obhájených prací, protože se autor, až na výjimku, která se netýká přímo hypotézy Českého kráteru, nepokusil své myšlenky podrobit standardní odborné oponentuře a publikoval své představy výhradně v nerecenzované podobě.

Tato reakce není voláním po cenzuře odlišných názorů a exkomunikaci nepohodlného autora. Je voláním po seriózním vědeckém přístupu. Neexistuje a priori důvod, proč odmítat myšlenku o raně proterozoickém impaktním kráteru v Českém masivu. Důkazy je však nutno diskutovat s ohledem na dosud publikovaná fakta. V této podobě knihu nemůžeme označit za odbornou vědeckou publikaci, ale pouze za pseudovědeckou beletrii.

Konference

Radek Mikuláš

Včera nad ránem jsem se vrátil z týdenní geologické konference o biogenním míšení hornin – ichnologii. My „ichnologové“ jako celek (150 hlav globálně) se scházíme každé čtyři roky; dílčí skupiny pak mají své workshopy a malé konference každoročně. Ani v době e-mailů a webu neztratila osobní setkání smysl, o tom snad nikdo nepochybuje; minimálně proto, že jsme týden pohromadě a nakrátko zapomeneme na to, že jsme kromě geologů také ustaranými rodiči, strážci grantových a domácích rozpočtů, opraváři rodinných vozidel a nemovitostí; dokonce si zapomeneme připustit, že se víc než svých šéfů bojíme úředníků grantových agentur. Učiníme předsevzetí, která už nelze vzít zpět, a díky jim pak můžeme (resp. musíme) naše další role po nějakou dobu šidit trochu víc než doposud. Kromě toho vždycky vyrazíme také do terénu, i když strašně narychlo, a přesvědčíme se, že pochopení zprostředkované sebelepší dvourozměrnou publikací je vždy jen zlomkem možností pohledu na odkryv. Nad záznamem v geologických vrstvách se hádáme a neshodneme; až po letech – v publikaci někdejšího odpůrce – zjistíme, že jsme ho přece jen přesvědčili, jen mu to chvíli trvalo. Nebo naopak, on to najde v práci naší.

Je ale docela možné, že se to nedozvíme nikdy. Není čas číst. Pokud ovšem mimořádně neúnavný šéf konference (který podle sebe soudí i nás ostatní) poskládá všechny přednášky do jediného bloku, takže se začíná v osm ráno a končí (bez „siesty“) v sedm večer (a pokračuje pak v restauraci při a po večeři), máme skvělou příležitost nedostatek času na čtení obejít tím, že vyslechneme s maximálním soustředěním všechny příspěvky (jsou v nich koneckonců poznatky, které vyjdou tiskem třeba až za rok; a každý se pokusil – bez ohledu na oficiální pracovní náplň – představit to nejlepší, co se mu od minula podařilo a co zatím ještě nestačilo vyjít tiskem). Káva je v ceně registračního poplatku a žaludek to ten týden vydrží. Na pár let jsem zase v obraze, kde jsou nové trendy v oboru a kdo dotáhl jaký výborný nápad. Teoreticky. Prakticky to nelze udržet v hlavě, a proto si průběžně dělám poznámky a po každé sekci loudím z přednášejících elektronickou verzi jejich prezentací. Posterů je vystaveno dvě stě padesát; nad třiceti z nich stačím ztratit čas a slovo a zbytek ve fofru vyfotografuji (ještě že už nemusím kupovat filmy!). Domů odjíždím vybaven asi čtyřmi tisíci elektronickými stránkami plnými obrázků a grafů, bez zbytečného formálního aparátu zatěžujícího publikace – jinak je v nich všechno podstatné. Základní obsah čtvrtiny příspěvků a dvacet–třicet nejžhavějších novinek (zajímavých subjektivně pro mě, právě teď) si pamatuji dopodrobna ještě den poté, tedy ještě dnes. Ale to je žalostně málo! Potřebuji to celé projít ještě dvakrát či třikrát daleko podrobněji –

koneckonců autoři příspěvků tenhle scénář čekali a mnohdy vyrobili takové prezentace, které nebylo možné bezezbytku „učíst“. Když budu dost rychlý a v dobré formě, za dva měsíce to zvládnou – a budu zase víceméně na úrovni oboru jako celku, na nějakou dobu.

V poště nacházím jmenování do dvou komisí pro obhajoby disertací, předběžný rozpis výběrových přednášek a kolega se mě neúnavně ptá, kolik že ze sedmdesáti hesel do knížky připravované na konec roku už mám napsaných. Otevírám e-mailovou schránku a po vymazání spamů je v ní pouhých šedesát dopisů kloudného obsahu. Na stole jsou – jak jsem si je tam položil před odjezdem – dva rukopisy, které musím do konce roku předložit, jinak by končící granty mohly skončit také jako nesplněné. Je jasné, že dva měsíce času jsou utopíí a místo kompaktního pohledu na obor mi zůstane jen řídnoucí mlhovina útržků. A to jsem měl takovou šanci – oč méně by mě to stálo času než každodenní pátrání po nových publikacích!

Procházím si znovu aspoň psané poznámky a registruji, že velká většina podnětných, obecněji zaměřených nápadů je od čtyř lidí. Richard Bromley (Kodaň), Dolf Seilacher (Tübingen), Murray Gregory (Auckland) a Tony Ekdale (Salt Lake City) mají jedno společné – jsou v důchodovém věku a mají spoustu peněz. Jsou nesmírně zaměstnaní, ale práci si vybírají víceméně sami a ne pod vlivem vnějších tlaků. Granty nepotřebují a žádosti o recenze vesměs zdvořile odmítají, ledaže by si článek chtěli sami přečíst. Týdny vstřebávání poznatků z konference pro ně nebudou utopíí, ale realitou.

Nechci teď prohlásit, že „něco je špatně“. Všechno, tedy skoro všechno má své kladné i záporné stránky a koneckonců, co bych nechtěl; bez grantů, které mi právě vyrůstají před očima v noční můru, bych se na konferenci ani nepodíval. Tak jen čirá hypotéza na závěr, bez jakéhokoliv rozhořčení: oklikou se do některých oborů začíná vracet stav poloviny 19. století, kdy věda jako „myslitelství“ (nikoliv jako „výzkum a vývoj“) byla doménou bohatých talentovaných soukromníků, jakým byl u nás třeba Joachim Barrande. Já můžu být v klidu. Že se stanu důchodcem, nechci vyloučit, ale bohatý důchodce ze mě nebude, k tomu nemám předpoklady a kvalifikaci. Aspoň mě snad po letech výzkumu a vývoje čekají klidná léta bez cestování a bez zbytečného rozčilování nad zbrklostí a povrchností mládí.

♦ Družstvo Granát slaví letos padesátiny

Ivan Turnovec

Ministryně zahraničních věcí Spojených států Riceová, která v roce 2008 navštívila Českou republiku, dostala granátový šperk. Vznikl v dílně turnovských zlatníků. Zdejší družstvo umělecké výroby Granát svými šperky z českého granátu reprezentuje již padesát let v zahraničí

bohatství české země.

To je důvodem, proč kromě výroby granátových šperků pro tuzemský trh i export vyrábí dary pro významné zahraniční návštěvy. Současně je i stálým dodavatelem darů pro předsednictvo České republiky v Evropské unii. Českými granáty se zdobí švédská královna i královna Velké Británie. Darovaný šperk z Čech má i první dáma USA, Laura Bushová. Při návštěvě Bílého domu jí předal premiér Topolánek stříbrnou brož posázenou českými kameny sestavenou ve stylu vlajky Spojených států. Jiným šperkem z dílny turnovských zlatníků byl obdarován francouzský prezident Nicolas Sarkozy. Při loňské návštěvě Prahy obdržel od premiéra Mirka Topolánka zlaté manžetové knoflíky s českými granáty a českým lvem z bílého zlata.

Turnovské družstvo Granát je jediným vlastníkem a těžařem ložiska českých granátů. Výroba granátových šperků navazující na několik set let vývoje tradičního šperku slaví letos padesáté výročí. Dlouhodobě spolupracuje s Úřadem vlády ČR; vyrábí pro něj například Plaketu předsedy vlády České republiky, udělovanou premiérem Mirkem Topolánkem. Tak jako každý rok i vloni připravila sošku Českého slavíka. Plastika, zhotovená podle návrhu akademické sochařky Heleny Hrabové, je osázena osmdesáti devíti českými granát, a je hlavní cenou nejznámější české hudební soutěže.

♦ České symboly nejen pro rok Země

Ivan Turnovec

Nejznámějšími přírodninami, kterými lze prezentovat současné přírodní bohatství České republiky ve špercích, jsou bezesporu české granáty

(pyropy z Českého středohoří a Podkrkonoší) a vltavíny. Paradoxní je poměr doby využívání těchto dvou materiálů pro šperkové zpracování. Vedle čtyřistaleté historie šperků z českých granátů je vltavín mladík, výrazně se prosazuje až v posledních třiceti letech. Na společnou cestu se vydávají ale až nyní. Teprve v loňském roce byly

vyvzorovány první stříbrné šperky využívající najednou oba tyto materiály. Vybrúšené zelené vltavíny jsou doplněny a zvýrazněny liniemi červených českých granátů. Zájemci si vyfotografované vzory, ke kterým budou postupně přibývat další, mohou objednat na adrese drahokam@turnovec.cz.

Na obrázku jsou stříbrné přívěsky jen nepatrně zvětšené, jejich nejdelší rozměr včetně ouška je 25 mm.

♦ Bude mít Slovensko horninový symbol?

Ivan Turnovec

Na zajímavý materiál, který by se mohl stát horninovým symbolem Slovenska, upozornil již v minulém století slovenský geolog Rudolf Ďud'a (1986). Jde o obsidián – přírodní sklo z východního Slovenska od obce Viničky. Jeho zpracování se tehdy na Slovensku nepodařilo prosadit, nicméně jeho kvalita byla ověřena a obsidián z Viniček byl použit šperkaři družstva GRANÁT v Turnově v roce 1987 na výrobu stříbrných závěsů, broží a špendlíků při příležitosti druhé mezinárodní konference o přírodních sklech. Šperky tehdy měly úspěch a byly vyráběny turnovskými zlatníky až do rozdělení Československa. Na Slovensku ale k dispozici nebyly. To nedalo spát několika pedagogům Fakulty přírodních věd UKF v Nitře. Na slávu obsidiánu a perspektivu jeho využití několikrát v posledních letech upozornili. Obsidiánu z Viniček u Trebišova věnovali konferenci v roce 2006 a kromě odborných článků i populárně naučné publikace (2006 a 2008). Materiál, který sloužil již

našim předkům v paleolitu a neolitu pro výrobu řezných nástrojů a byl bezesporu významným exportním artiklem v pravěku Evropy, si to určitě zaslouží. Snaha seznámit s obsidiánem veřejnost vedla k tomu, že v letošním roce byla Universitou Konstantina Filozofa vyhlášena mezinárodní soutěž SLOVENSKÝ OBSIDIÁNOVÝ ŠPERK pro zlatníky a výtvarníky. Soutěžilo se ve třech kategoriích: 1. zhotovení individuálního autorského šperku nebo soupravy; 2. zhotovení komerčního šperku nebo soupravy; 3. grafické navržení šperku. Použitým kovem bylo převážně stříbro. Slavnostní vyhodnocení soutěže proběhlo na UKF 22. listopadu 2008. Významný český

výrobce GRANÁT Turnov, který již má z obsidiánem zkušenosti, dodal vedle soutěžních vzorků i sklenici ozdobenou obsidiánem.

Výsledky soutěže v jednotlivých kategoriích jsou následující:

kategorie INDIVIDUÁLNÍ ŠPERK

1. místo	Granát (ČR)	bodů 66
2. místo	Granát (ČR)	bodů 62
3. místo	Zliechovcová (Sk)	bodů 56

kategorie KOMERČNÍ ŠPERK

1. místo	Granát (ČR)	bodů 67
2. místo	Šiška (Sk)	bodů 61
3. místo	Granát (ČR)	bodů 50
3. místo	Šiška (Sk)	bodů 50

kategorie INDIVIDUÁLNÍ ŠPERK

1. místo	Frydrych (ČR)	bodů 66
2. místo	Čeriová (Sk)	bodů 63
3. místo	Šiška (Sk)	bodů 62

Všechny soutěžní šperky budou vystaveny nejen na UKF, ale také na dalších místech v Nitře. Od března 2009 bude výstava obsidiánových šperků, doplněná i o nálezy obsidiánu z Viniček a ukázky archeologických nálezů a fotografií, zapůjčena do Turnova.

Rok 2008 vyhlásilo UNESCO rokem Země. Pracovníci UKF v Nitře se domnívali, že je žádoucí si slovenské přírodní bohatství při té příležitosti připomenout. V každém případě se obsidián, i díky soutěži, jako zajímavý černý kámen se skelným leskem ukázal být vhodnou surovinou pro šperkové účely. Slovensko by mohl ve špercích důstojně prezentovat.

♦ Otazníky kolem investičních diamantů

Ivan Turnovec

Prohlubující se krize nutí lidi přemýšlet, jakým způsobem lze zajistit jejich úspory, když padají ceny akcií, znehodnoceny jsou podílové fondy a přes ujišťování vlád ani bankovní domy nejsou zárukou. Nejhalasněji v této době nabízejí prodejci dvě komodity, které bývaly historicky velmi úspěšné – zlato a diamanty. O hitu, za který jsou vydávány tzv. investiční diamanty, se chci krátce zmínit.

Nejprve by ale bylo dobré definovat vychvalované investiční diamanty. Podle reklamních akcí to vypadá, že investice 100 až 500 tisíc do jedno a vícekarátových kamenů je velice výhodná. Je to ale pravda? Odmyslíme-li si nepravdy některých zprostředkovatelů tvrdících, že cena diamantů stoupá, měla by být pro investiční kámen prodaný s atestem kvality záruka, že si jej v případě, že jeho majitel bude potřebovat hotovost v nejbližších dvou až pěti letech, odkoupí za cenu, která za něj byla vyplacena, buď sami prodejci, nebo jasně definovaný garanční bankovní dům. Skutečnost je ale taková, že podobná záruka neexistuje. Budete-li se snažit svůj kámen prodat, dostanete za něj podstatně méně, než jste zaplatili. Ztráta může být až 50 %. To ostatně platí i pro bankovní zlaté slitky. Dráždí mne agresivní reklama prodejců investičních kamenů. Upozorňuji proto již delší čas na tento problém.

V českých novinách (MfDnes 3. 12. 2008) se objevil článek s názvem Velké diamantové firmy kvůli krizi omezují těžbu. Z článku cituji: „Strach před pádem cen pravých diamantů nutí jejich těžaře omezovat produkci. Čím bude nabídka drahých kamenů na trhu nižší, tím větší mají šanci udržet si nynější hodnotu. Na listopadovém fóru v Antverpách, které jsou

centrem světového diamantového obchodu, to oznámily největší firmy v oboru – jihoafrický De Beers a ruská Alrosa. Musely se přitom přemáhat, protože na ně zároveň tlačí po hotovosti lačné banky, které chtějí co nejrychlejší splacení jejich dluhů. Například Alrosa oznámila, že snižuje těžbu o třicet procent, nicméně do konce února by měla vrátit syndikátu bank v čele s Morgan Stanley 350 milionů dolarů. Snížením dodávek však přijde o část svých příjmů.

V takové situaci slavnostně otevřela pražské výstavní a prodejní centrum tuzemská společnost Diamonds International Corporation. Podle prohlášení šéfa Ruské asociace diamantových producentů Ararata Evojana však už ceny surových diamantů přibližně o čtrnáct procent poklesly.“

Kromě redakčního článku je v MfDnes i rozhovor s prezidentem antverpské diamantové burzy Arthurem Bellerem. Ten tvrdí, že ceny broušených diamantů a s nimi spojených šperků ještě neklesly.

Jakou je tedy investiční diamant zárukou, si může každý domyslet bez ohledu na kampaň prodejců. Spoléhat se na zlato a diamanty není příliš moudré. Je jiná doba, spotřební společnost má jiná hodnotová měřítká a obě tyto komodity patří mezi věci zbytné.

♦ Umělecké léto na Medardu

Petr Rojík

Ve dnech 1.–8. srpna 2008 se v lomu Medard v sokolovské pánvi konala letní umělecká dílna, pořádaná Národní galerií v Praze. Umělce přitahovalo dno lomu Medard, protože v této syrové, přetvářené krajině teprve nedávno skončila těžba uhlí a rekultivace je v začátcích. Sokolovská uhelná vyšla umělcům vstříc a umožnila pořádání tvůrčího kempu.

S odstupem času už víme, že to byla vynikající zkušenost pro obě strany. Zároveň to byla první akce tohoto druhu nejen v zatápěném lomu Medard, ale v novodobé historii celého sokolovského revíru.

Organizátorkou akce byla Zdenka Řezbová, kurátorka Národní galerie v Praze, která spolu s akademickým sochařem Martinem Zetem pozvala na Sokolovsko řadu profesionálních i amatérských umělců z celé republiky

– malířů, sochařů, keramiků, fotografů, hudebníků a dalších tvůrčích mladých lidí, kteří dovedou myslet, tvořit a žít bez konvenčních šablon. Součástí workshopu byly dvě exkurze, jedna do „živého“ lomu Družba a druhá za kořeny tohoto kraje na česko--německou pouť v Liboci. Na první pohled upoutala spontánnost, radost ze života, místy až bohémnost umělců, ale také organizovanost akce a vzorná komunikace

se zástupci SU.

Atmosféru letní umělecké dílny přibližují snímky. Sami účastníci ji popisují v časopisech Kladno-Záporno (listopad 2008) a Sedmá generace (prosinec 2008). Prezentace výsledků tvorby letních krajinářských dílen se uskutečnila 26. listopadu v suterénu kláštera sv. Jiří na Pražském hradě.

♦ Zoznam jaskýň Slovenskej republiky (stav k 30. 6. 2007)

Ivan Turnovec

Publikace vydaná na konci roku 2007 společně Slovenským muzeem ochrany přírody a jaskyniarstva, Spravou slovenských jeskýň a Slovenskou speologickou spoločnosť v Liptovském Mikuláši si zaslouží pozornost. Obsahuje 361 stran. Tři stránky jsou ponechány na doplňující poznámky. Kolektiv autorů uvádí svůj seznam mapou a přehledem geomorfologického členění. Seznam jednotlivých jeskyní je pak uváděn v rámci jednotlivých platných geomorfologických jednotek, jak je vymezili Mazúr a Lukniša již v roce 1978. Evidováno je celkem 5 474 jeskyní. Označeny jsou jménem a – pokud existuje – i odkazem na publikaci. Charakter popisů je rozdílný, zde se projevuje rozdílný přístup spolupracovníků, někdy popis zcela chybí, což je škoda zvláště u jeskyň nemajících přímý odkaz na publikaci. Nicméně jindy se dovíme takové zajímavosti jako např. že pseudokrasová jeskyně č. 1902 – Pod Jaseňovým vrchom vznikla v andezitových brekciích vyvětráním kmene stromu. Citováno je celkem 3 215 publikací jeskyně popisující (mezi autory je i řada českých jeskyňářů). Podkladový materiál byl velmi rozsáhlý a sestavitelé publikace P. Bella, I. Hlaváčová a P. Holúbek jej dostatečně využili. Statistické údaje jsou na 43 stranách. Dovíme se zde počty jeskyní v jednotlivých celcích geomorfologických, ale i v okresech. Je zde přehled 44 jeskyní prohlášených za „národní přírodní památky“,

seznam nejdelších i nejhlubších jeskyní a konečně i jmenný abecední registr.

Na závěr pochvalné zprávy o nové publikaci si dovolím uvést několik zajímavostí. Ne každý ví, že nejdelšími jeskynními systémy na Slovensku jsou:

1. Demänovský systém v Nízkých Tatrách 35 214 m;
2. Stratenská jaskyňa ve Spišsko-gemerském krasu 21 987 m;
3. Jeskyňa mŕtvých netopierov v Nízkých Tatrách 19 260 m.
4. Mesačný tieň v Tatrách 19 260 m;
5. Jaskyňa zlomisk v Nízkých Tatrách 14 000 m.

Dalších 47 jeskyní má délku od 10 do 1 kilometru.

Jeskyní a propastí hlubších než 100 m má Slovensko registrovaných celkem 45, nejhlubší jsou:

1. Systém Hipmanových jaskýň (Nízké Tatry) celková hloubka 495 m;
2. Mesačný tieň (Tatry) 441 m;
3. Javorinka (Tatry) 360 m;
4. Skalistý potok (Slovenský kras) 328 m;
5. Jaskyňa mŕtvých netopierov (Nízké Tatry) 320 m.

Průzkum krasových jevů na Slovensku stále pokračuje. Dosud existují oblasti, kde se dají očekávat i významné objevy. Na to autoři ve své práci také upozorňují.

♦ **Upozornění na knihu „Mamuti, obři doby ledové“ autorů Adriana Listera a Paula Bahna**

Zdeněk Tábořský

Knihu vydalo nakladatelství Mladá fronta a z anglického originálu „Mammoths – Giants of the Ice Age“ jí přeložil Oldřich Fejfar. Kniha jistě zaujme nejen odborníky, ale i laiky a děti. Jsou v ní předloženy výsledky nejnovějších genetických výzkumů, paleontologické nálezy, teorie o jejich vývoji a předcích i o jejich vymizení, to vše doplněné množstvím kreseb, fotografií a grafů.

♦ **Upozornění na zajímavé paleontologické stránky**

<http://www.paleontologie.cz/>

►►► Próza, poezie a humor

Vzpomínka na Magadan

Ferry Fediuk

Jel jsem z Talaje průsmykem
Jabloňovým.
Do dálky tekla Kolyma
a mně tam byla psí zima
to vám povím.

Ignimbitové příkrovy
všude leží.
Já jsem byl hrozně zvědavý
jak tady Čukčové praví
zlato těží.

Kasiterit je nacpaný
do všech štěrků.
Ruda se po kopcích válí
úpravník ten na to kálí,
je to k breku.

Bříza ta už je zarudlá,
modřín žlutne.
Léto se ke konci chýlí,
geolog s prací svou pílí,
mráz ji utne.

Půdou do hloubky proniká
zas permafrost.
Kůra se subdukci třese,
komáři štípají v lese,
mám toho dost.

Dálný Severovýchode,
kraj snívý!
Tam se chci zas jednou vrátit,
kladívkem do žuly mlátit
jako divý.

♦ Jak jsem se bál ve Slovenském krasu

Rudolf J. Prokop

Jednou z nejkrásnějších krajín na Slovensku, zejména z geologického hlediska, je oblast Jihoslovenského krasu, která zahrnuje tři náhorní planiny: Silickou, Plešiveckou a Koniart. Jsou zde k vidění mj. snad všechny známé krasové fenomény včetně četných jeskyň.

Jedna z rozsáhlých jeskynních prostor v masivu Plešivecké planiny má velmi pozoruhodný přístup. Šikmo uložené lavice druhohorních vápenců se na jednom místě rozestoupily a vytvořily tak asi 60 metrů dlouhou, úzkou a vysokou chodbu, omezenou po obou stranách vrstevními plochami horniny. V takovéto takzvané mezivrstevní spáře se dá postupovat pouze „sunutím bokmo“, přičemž sunoucí se geolog má jednu hrbolatou vápencovou plochu před obličejem a o druhou si otírá a někdy i odírá záda a zadek.

Nicméně, jeskynní systém, který se touto kuriózní cestou otvírá, je neobyčejně krásný a bohatý a stojí za trochu nepohodlí (ostatně některé plazivky např. v Moravském krasu nejsou také žádnou „cestou růžovým sadem“).

Na tuto „vertikální plazivku“ mám ale ještě jednu vzpomínku, a to nikterak příjemnou. Tady jsem se totiž, snad poprvé v životě, strašně, živočišně, a přitom zcela nelogicky bál.

Začalo to jednoduše. Postavil jsem se do spáry a v mírném záklonu a bokem jako krab, se začal sunout dovnitř. Prvních dvacet – dvacet pět metrů to šlo bez problémů. Jak se ale sluncem osvětlené ústí spáry začalo perspektivně zužovat, měl jsem náhle pocit, že se skály pomalu sbližují a až se sevrou docela, zůstanu mezi vrstvami vylišován jako kytka v herbáři.

Nic nepomáhalo, že jsem si logicky vysvětloval perspektivní zužování pruhu denního světla v ústí spáry a nadával si, že přece, když tu je ta spára otevřená miliony let a ani se nehne, zrovna teď, když tudy leze pan Prokop, se začne tektonicky uzavírat?!

Nakonec mě strach zcela ovládl a já se začal překotně sunout zpět. Odřel jsem si čelo a koleno, natrhl kalhoty na zadku, ale těžko lze popsat tu nekonečnou úlevu, když jsem se zase octl na slunci a čerstvém vzduchu.

Usadil jsem se na jednom z kamenů a jako blbec napjatě pozoroval skály přede mnou. Samozřejmě se ani nehnuly – jako tisíce let předtím a nehnou se ani tisíce let poté. Nicméně, ten den jsem svůj pokus o návštěvu jeskyň neopakoval a na druhý den, už bez toho podivného iracionálního strachu, se pohodlně protáhl mezivrstevní spárou do nádherného a ještě prakticky neznámého (psal se ovšem rok 1959) jeskynního systému.

Dodnes na něj vzpomínám, stejně jako na ten do značné míry nepochopitelný záchvat děsu vyvolaný vzdor vší logice i profesionálním zkušenostem terénního geologa.

►►► Biografický slovník pracovníků v geologii a příbuzných oborech (pokračování) *Pavel Vlašímský*

► **BARRANDE, Joachim**, Dr.h.c., francouzsko-český geolog, paleontolog a stavební inženýr, 11. 8. 1799 Saugues, department Haute Loire, Francie – 5. 10. 1883 Frohsdorf j. od Vídně, habsburská monarchie (nyní Niederösterreich, Rakousko).

Vystudoval 1819–1824 École polytechnique a École des ponts et chaussées v Paříži, zároveň v Museum National d'Histoire Naturelle poslouchal přednášky Georga Cuviera, Alexandra Brongniarta, A.L. de Jussieua, C. Prévosta a dalších přírodovědců. Nejvíce ho ovlivnil anatom a paleontolog Cuvier. Krátce pracoval jako stavební inženýr, 1826 byl přijat k bourbonskému dvoru jako učitel přírodních věd a matematiky prince Jindřicha, posléze hraběte z Chambordu, vnuka krále Karla X. (Jindřichovým narozením 1820 byla zažehnána hrozící dynastická krize, bylo zřejmé, že se stane následníkem trůnu). Mezi žákem a učitelem se vytvořil hluboký vztah. Po svržení Karla X. revolucí v červenci 1830 B. odešel s dvorem do exilu do Velké Británie, odkud 1832 přesídlili do Čech (Buštěhrad, Pražský hrad). V Praze se B. seznámil s F. Palackým, K.M. Sternbergem, A.J. Cordou, F.X.M. Zippem a dalšími představiteli českého vědeckého a kulturního života. Podle některých historiků B. jako stoupenec Cuvierova katastrofismu ovlivnil Palackého katastrofické pojetí českých dějin. 1833 musel opustit místo u dvora, usadil se na Malé Straně, ale zůstal v bourbonských službách, vedl tajná jednání zaměřená k jejich návratu na francouzský trůn. 1834 pracoval pro Kašpara Sternberga na projektu prodloužení koňské železnice Praha–Lány do uhelných pánví u Radnic a Plzně. Od začátku pražského pobytu měl možnost poznat fosilie ze středočeské oblasti (při vycházkách s princem v pražském okolí, v muzejních sbírkách, při práci v údolí Berounky u Skryjí a Týřovic). Vzbudily jeho trvalý zájem. středočeské fosilie znali již dříve dělníci v lomech, sběratelé a někteří vědci, B. ale jako první poznal širší souvislosti. Po vydání knihy Angličana Rodericka I. Murchisona The Silurian System (1839) zařadil nálezy do silurského systému v Murchisonově pojetí (níže užíváme dnešní stratigrafické pojmy, pokud není uvedeno jinak). Jako svobodný a hmotně zajištěný se rozhodl ve volném čase věnovat výzkumu. 1840–1846 procestoval střední Čechy, sbíral fosilie, do deníků zapisoval údaje o geologii nalezišť. Vytvořil si síť placených spolupracovníků z řad dělníků v lomech a sběratelů. Navštívil oblasti paleozoika ve Francii, Anglii a Walesu, Itálii, Belgii, Německu, Španělsku a Skandinávii. Seznámil se s odbornou literaturou a s řadou vědců, někteří s ním

navštívili naleziště na českém území (mj. Murchison 1843 a 1847). Exilový dvůr mezitím přesídlil do Görze v rakouském Přímoří (nyní Gorizia v Itálii), kde Karel X. 1836 zemřel. Princ Jindřich se stal nezpochybnitelným pretendentem trůnu, 1846 koupil zámek a panství Frohsdorf nedaleko Wiener Neustadtu, oženil se a ve Frohsdorfu si zařídil malý dvůr. Nejspíše v té době se B. stal Jindřichovým rádcem ve věcech majetkových a hospodářských. 1846 B. poprvé na veřejnosti přednášel o svém výzkumu, ve výukovém cyklu pořádaném W. Haidingerem pro spolek Freunde der Naturwissenschaften ve Vídni. 1846 rovněž vydal své první práce, o stratigrafii a trilobitech. Středočeský silurský systém (v Murchisonově širokém pojetí) rozdělil na 8 etází, dále členěných na pásma, předjímajících moderní stratigrafii. Etáže A–B odpovídají proterozoiku a spodnímu kambriu, C střednímu kambriu (podle B. s primordiální faunou), D ordoviku (s 2. faunou) a E–H siluru a devonu (se 3. faunou). Po několika dílčích studiích a epizodě s knihou I. Hawleho a A.J. Cordy *Prodrom der böhmischen Trilobiten* (1847) vydal B. 1852 první svazek stěžejního díla *Systeme silurien du centre de la Boheme*, o geologii a trilobitech; obsahuje první popis pánevní stavby středočeského spodního paleozoika. Po delší přestávce vydal 1865 svazek o cefalopodech, poté v rychlém sledu svazky o plžích skupiny Pteropoda, mlžích, brachiopodech, koryších a rybách. Celkově má *Systeme etc.* 22 svazků, 5 696 stran velkého formátu, s 1 076 vynikajícími litografickými tabulemi, obsahujícími zhruba 34 800 jednotlivých obrázků. Toto dílo je nejrozsáhlejší vědeckou publikací jednotlivce v dějinách (na polici v knihovně má délku 1,2 m). Obsahuje popisy a vyobrazení 3 557 druhů fosilií. Jeho největší část je věnována cefalopodům, zejména skupině Nautiloidea (1 622 druhů). Dále B. psal o spodním paleozoiku ve Francii, Španělsku, v Belgii, Norsku, USA a Bavorsku, pokoušel se o jejich stratigrafickou korelaci se středočeskou oblastí. Patří mu řada priorit, jako první 1850 studoval morfologii graptolitů, první popsal ontogenezi trilobitů, u druhů *Sao hirsuta* ze středního kambria u Skryjí a *Aulacopleura conincki* ze siluru z Černidel u Loděnic (zván „father of trilobite ontogeny“), 1859 první diskutoval organický původ výplní schránek ortocerů, 1866 uveřejnil první zmínku o rostlinách ve středočeském spodním paleozoiku aj. Jeho práce měly v zahraničí mimořádný ohlas, v řadě evropských zemích, v Severní Americe a Austrálii byla v krátké době popsána primordiální fauna (v některých s B. účastí) jako v té době nejstarší známá fauna. B. stratigrafii použili při geologickém mapování středočeské oblasti pro říšský geologický ústav ve Vídni v 50. letech Markus V. Lipold a Jan Krejčí. 1852 B. popsal tělesa hornin se 3. faunou obklopená horninami se starší 2. faunou, nazval je *Anachronische Thierkolonien*, později

pouze kolonie. Soudil, že v době usazování vrstev s 2. faunou se odněkud přistěhovala 3. fauna, nenalezla příznivé podmínky k životu a vymřela. Kolonie popsal i z Francie a Španělska. Krejčí a Lipold mu oponovali, na základě mapování popsaný jev (z dnešního pohledu) správně vysvětlili tektonicky. Hypotéza kolonií zpochybňovala základní principy stratigrafie. Polemika se přenesla na mezinárodní úroveň, někteří zahraniční vědci hypotézu odmítli; na B. straně vystoupil Eduard Suess a po určitém váhání i Murchison (ve 3. vyd. knihy *Siluria etc.*, 1867), snad mu imponovala koloniální metafora ve vědecké doktríně. B. reagoval v pěti svazcích obran (*Défense etc.*, 1861–1881), ve kterých byl nucen uveřejnit řadu svých geologických poznatků. V této diskusi B. uvedl do geologické literatury téma migrace fauny. V té době se prosazovalo členění spodního paleozoika na 3, resp. 4 útvary (např. pro středočeskou oblast již 1854 A. E. Reuss uvažoval přítomnost devonu), ale konzervativní B. trval na Murchisonově širokém pojetí silurského systému, ještě na 1. mezinárodním geologickém kongresu v Paříži 1878 navrhoval jeho členění na „bazální, spodní a svrchní“. Podobně jako většina významných vědců té doby (Lyell, Murchison, d'Orbigny, L. Agassiz aj.) také B. odmítal evoluční nauku Ch. Darwina. Vydal celkem 112 publikací. Počet prací podle hlavních témat: stratigrafie spodního paleozoika 13, fauna (nerozlišená) 6, trilobiti 18, graptoliti 4, brachiopodi 4, moluska 38, korýši 3, ryby 3, flóra 1, kolonie 16, primordiální fauna 8, morfologie schránek 9. Středních Čech se týkalo 59, jiných zemí 18 prací.

O B. mimovědeckých aktivitách je známo málo. Pravidelně navštěvoval Francii, kde se mj. zabýval majetkem královské rodiny a udržoval kontakty Jindřicha hraběte z Chambordu s domácími legitimisty. Jindřich měl několik příležitostí k získání trůnu a restauraci monarchie ve Francii, po revoluci 1848 (a pádu Ludvíka Filipa Orleánského), poté po válce s Pruskem, kdy 1871–1876 měli monarchisté v pařížském parlamentu převahu. V té době ho B. mj. 1850–1851 provázel na cestě po Evropě; nelze vyloučit, že se účastnil jednání se zástupci orleánské strany. Jindřichovo úsilí nebylo úspěšné, neboť svým krajně konzervativním postojem, např. odmítáním ústavy, odradil i umírněné monarchisty. Zůstává nejasné, jak se tento vývoj promítl do B. života, jeho vztahu k českému prostředí. V závěti odkázal svoji sbírku fosilií (více než 50 000 exemplářů), knihovnu aj. Muzeu Království českého a 10 000 zlatých na zpracování dalšího fosilního materiálu (tím umožnil, aby W. Waagen, F. Počta a J. J. Jahn 1887–1902 zpracovali a vydali další 4 svazky *Systeme etc.*, o ostnokožcích, mechovkách a korálech).

B. byl členem řady vědeckých společností, mj. Geological Society of London, která mu 1851 udělila Wollaston Fund, 1857 Wollaston Medal.

Od německé Akademie Leopoldina obdržel Cotheniovu medaili, od univerzity ve Vídni čestný doktorát. Když Jindřich hrabě z Chambordu v srpnu 1883 bezdětný zemřel (čímž vymřela hlavní linie Bourbonů), byl vykonavatelem hraběcí závěti. Vyčerpaný a otřesený B. poté na zámku ve Frohsdorfu onemocněl a zemřel.

Barrande, J. (1846): Notice préliminaire sur Systeme silurien et les Trilobites de Boheme. – Leipzig, 97 s.

– (1850): Graptolites de Boheme. – Prague, 74 s.

– (1852): Anachronische Thierkolonien in Silur-Schichten. – Neu. Jb. Mineral. Geol. Paläont., 1852, 306–307.

– (1852–1881): Systeme Silurien du centre de la Boheme. – 22 d., Prague.

– (1855): Sur Ascoceras, prototype des Nautilides. – Bull. Soc. géol. France, 2.Sér., 12, 157–177.

Prado, M.C. de – Verneuil, E. de – Barrande, J. (1860): Faune primordiale dans la chaine cantabrique. – Bull. Soc. géol. France, 2.Sér., 17, 516–554.

Barrande, J. (1868): Faune silurienne des environs de Hof en Baviere. – Prague, 81 s.

► **BARRELL, Joseph**, Prof.Dr., americký geolog, 15. 12. 1869 New Providence, New Jersey, USA – 4. 5. 1919 New Haven, Connecticut, USA.

Od 1892 studoval na Lehigh University (1897 M.S.), poté na Yale University v New Haven (1900 Ph.D.). Zároveň se v letním období od 1897 podílel na výzkumu rudních ložisek Montany (Elkhorn. Marysville u Helena) pro US Geological Survey. Od 1903 profesor dynamické a strukturní geologie na Yale University.

V revíru Marysville studoval skarnové zrudnění, poznal jeho geologickou pozici a fáze vývoje. 1907 zjistil, že při kontaktní metamorfóze nečistých karbonátových hornin vznikají silikáty Ca. Předložil hypotézu vzniku granitových batolitů interakcí magmatu se zemskou kůrou. Zúčastnil se diskuse o izostázi; zavedl pojmy litosféra a astenosféra (1914). Zabýval se otázkami radioaktivity a geologického času. Významný byl B. přínos v sedimentologii (na základě výzkumu v triasu ve státě New Jersey a v devonu v Appalačském pohoří). Do té doby se předpokládalo, že sedimenty zachované z minulých geologických dob vznikaly pouze v moři. B. prokázal vznik sedimentů i v řekách, působením větru a ledu. Pro rozlišení různých sedimentačních prostředí předložil texturní kritéria, mj. 1912–1914 pro určení deltových sedimentů. U recentních eolických sedimentů a migrujících dun zjistil podobnost s vrstvami s křížovým zvrstvením. Při výkladu sedimentačních jevů usiloval o integraci údajů o tektonice, klimatu a erozi. Překonal idealizovanou představu W.M.

Davise o erozních cyklech při vývoji reliéfu; zdůrazňoval vliv kolísání mořské hladiny, rytmičnost denudace. Vynikající syntetik, předjímal metodické postupy rozpracované ve 2. polovině 20. století.

Barrell, J. (1902): Physical effects of contact metamorphism. – Amer. J. Sci., 4, 13, 279–296.

– (1906): Relative geological importance of continental, littoral, and marine sedimentation. - J. Geol. (Chicago), 14, 316-356, 430-457 a 524-568.

– (1912): Criteria for the recognition of ancient delta deposits. – Bull. Geol. Soc. Amer., 23, 377–446.

– (1914): The strenght of the Earth's crust. – J. Geol. (Chicago), 22, 441–468, 655–683.

► **BARRINGER, Daniel Moreau**, Ing., americký báňský odborník, 1860–1929.

Založil společnost Standard Iron Co., která mj. prováděla báňské práce v kráteru Coon Butte nedaleko Flagstaffu v Arizoně (později nazýván Arizonský nebo B. kráter). 1905 jako první kráter vysvětlil dopadem meteoritu, ale většina geologů tuto představu odmítala. Po zjištění částic meteorického železa (s Ni, Pt a Ir) v okolí kráteru se B. domníval, že hlavní hmota meteoritu bude zabořena pod kráterem, což se nepotvrdilo. Neúspěšnými pracemi se finančně vyčerpal (B. rodina kráter vlastnila i později). Meteorický původ jednoznačně prokázal až nález stišovitu a coesitu (E. Shoemaker, M. Chao a D. Milton 1960). B. se zabýval i dalšími meteorickými (či pravděpodobně meteorickými) krátery na území USA.

Na jeho počest byla nazvána B. medaile, kterou udílí Meteoritical Society za zásluhy o výzkum meteoritů, tektitů a impaktních jevů.

► **BARROIS, Charles**, Prof. RNDr., francouzský geolog a paleontolog, 21. 4. 1851 Lille, Francie – 5. 11. 1939 zámek Sainte Genevieve-en-Caux s. od Rouenu, Normandie, Francie.

Vystudoval geologii na univerzitě v Lille u J. Gosseleta. 1876 zde obhájil doktorát za práci o svrchní křídě v Anglii a Irsku. Od 1876 pracoval v Service de la carte géologique de la France, zpočátku v křídě pařížské pánve a ostrova Wight u j. Anglie. Při průkopnickém výzkumu v Galicii v sz. Španělsku a zejména v Armorickém masivu v z. Francii (v Bretani a okolí), kde vypracoval 21 geologických map 1 : 80 000, se seznámil s problémy krystalinika, prekambria a spodního paleozoika. Od 1902 profesor geologie na univerzitě v Lille, nástupce Gosseletův. Poté se věnoval karbonu ve francouzsko-belgické pánvi (v širším okolí Lille), uhelné geologii a křídě v s. Francii. Nadále spolupracoval na státním geologickém mapování, ve 20. letech v sárské pánvi (po první světové válce bylo Sársko pod mezinárodní správou, uhelné doly v rámci

reparací kontrolovala Francie).

Člen Société géologique de France (SGF), 1897 její prezident. Spolu s Gosseletem založili 1871 v Lille Société géologique de Nord, vedle SGF druhou velkou francouzskou geologickou společnost.  len vědeckých společností v řadě zemí, 1926 zahraniční člen  esk  akademie věd a umění.

► **BARROW, George**, britsk y geolog, 1853–1932.

Vystudoval na King's College v Londýně. Pracoval nejprve jako soukrom y tajemník u P. Scropa, od 1876 v Britsk  geologick  službě. Zpočátku se v rámci geologického mapování v kaledonidech ve Skotsku v oblasti Central a East Highlands zabýval petrografick m výzkumem. V tamních metamorfovaných pelitických horninách rozlišil stupně metamorfózy zalo en  na indexových nerostech chloritu, biotitu, almandinu, staurolitu, disthenu a sillimanitu (1893, 1912). Na evropsk m kontinentu, kde se prosadila metamorfn  z nografie U. Grubenmanna 1904 (později koncepce J. Junga – M. Rocquese 1936), byla B. z nografie dlouho nezn m . Od 1900 B. pracoval v Anglii, podílel se na geologick m mapování většinou v mladších útvarech, mj. na ostrovech Scilly, v oblasti černouhelných p n  s. od Birminghamu (Cheadle, Lichfield), v okolí Scarborough ve v. Anglii.

U spolupracovníků neobl ben y, dostával se s nimi do častých odborných polemik. Od Geological Society of London obdržel 1913 Murchison Medal. Na B. petrografick  výzkum navázal Ch. Tilley ( pravy v metamorfn  z nografii 1925).

Barrow, G. (1893): On an intrusion of muscovite-biotite-gneiss on the south-eastern Highlands of Scotland and its accompanying metamorphism. – Quart. J. Geol. Soc. London, 49, 330–353.

– (1903): The geology of the Cheadle coal field. – London.

– (1906): The geology of the Isles of Scilly. – Mem. Geol. Surv. England Wales.

– (1912): On the geology of lower Deeside and the southern Highlands border. – Proc. Geol. Assoc. (London), 23, 268–284.

► **BARSUKOV, Valerij Leonidovi **, Prof. dr. geol.-mineral. nauk, sov tsk y geochemik a planetolog, 14. 3. 1928 Moskva, SSSR – 23. 7. 1992.

Vystudoval 1951 Moskevsk y geologicko-pr zkumn y institut (MGRI), pot  pracoval v Institutu geochimiji i analiti eskoj chimiji AN SSSR (GEOCHI) u A.P. Vinogradova. Zab val se geochemi  rudních ložisek, metalogenetickou specializ c  magmat, endogenn  geochemi  B, Sn, W, Au, podílel se na prospekci rud Sn-W a U na Sibi i a sov tsk m D ln m v chod  a na objevech ložisek surovin B v SSSR, Rumunsku a KLDR.

1954 kandidát věd, 1971 doktor věd, 1974 profesor. Zároveň 1962–1976

pracoval v oddělení vědy ÚV KSSS. 1976 člen korespondent, 1987 akademik AN SSSR. Po smrti Vinogradova od února 1976 ředitel GEOCHI. Od poloviny 70. let studoval geochemii lunárních hornin a regolitu, atmosféry a povrchu Venuše, srovnávací planetologii. Rozpracoval hypotézu K. P. Florenského o převaze impaktních procesů v rané etapě vývoje planet.

Napsal více než 300 prací. Usiloval o zapojení sovětské geologie do mezinárodní spolupráce. Člen vědecké rady IGCP, 1980–1984 prezident International Association of Geochemistry and Cosmochemistry, 1984–1992 viceprezident IUGS.

► **BARTA, Rudolf (starší)**, český podnikatel v oboru staviv, 13. 10. 1868 Praha, Čechy, habsburská monarchie – 12. 9. 1952 Praha, ČSR. Syn podnikatele Ferdinanda B. (1838–1892), který spoluzakládal 1870 cementárnu v Radotíně a 1871 v Podolí (nyní městská část Prahy). Firma B. & Tichý patřila k největším producentům staviv v českých zemích, těžila silurské a devonské vápence z lomů v okolí Prahy pro vápenickou a cementářskou výrobu; pro keramickou výrobu dováželi speciální jíly z okolí Žatce, Teplic a Duchcova. Když B. převzal po smrti otce podíl ve vedení firmy, rozšířil činnost na těžbu vápenců jako dekoračních kamenů, obchodně označovaných jako mramory. Získal lom na červený mramor ve Slivenci, na černý mramor v Kosoři, 1911 též lom na bílý mramor v Bohdanči u Ledče nad Sázavou. 1920 sloučením s firmou Max Herget z Radotína vznikla firma Prastav – Spojené pražské továrny na staviva a. s. B. se stal jejím generálním ředitelem a předsedou správní rady. V Radotíně založil výzkumný a zkušební ústav Prastavu. Zasloužil se o založení Jednoty průmyslu vápenického v Československu a časopisu Stavivo. Zasedal v mnoha správních radách. Obdržel mj. francouzský řád čestné legie. 1930 předal vedení firmy synovi Rudolfovi B. (mladšímu; viz dále).

► **BARTA (též BÁRTA), Rudolf (mladší)**, Prof. Dr. techn. Ing., DrSc., čs. podnikatel, chemik a technolog v oboru staviv, keramiky a skla, 30. 1. 1897 Praha, Čechy, habsburská monarchie – 1. 3. 1985 Praha, ČSSR.

Pocházel z rodiny významných podnikatelů v průmyslu staviv, jeho otec Rudolf B. (starší; viz) spoluzakládal a řídil firmu Prastav – Spojené pražské továrny na staviva a.s. B. 1914–1916 studoval na Chemické fakultě české techniky v Praze, pak přešel na českou techniku do Brna, kde během studia byl asistentem na keramickém oddělení u Otakara Kallaunera, u kterého 1918 získal doktorát za práci O nasákavosti keramických výrobků. 1919 nastoupil do výzkumného a zkušebního ústavu firmy Prastav v Radotíně. Prováděl chemické, fyzikální a mikroskopické analýzy surovin, polotovarů a výrobků. Poznal nutnost v

průmyslu staviv rozvíjet teoretické zázemí. Současně působil i pedagogicky, 1927 se habilitoval na české technice v Brně pro obor technologie a zkoušení keramických hmot. Od 1934 suploval na Chemické fakultě ČVUT v Praze za nemocného Josefa Buriana předmět Sklářství a keramika. 1938 mimořádný profesor ČVUT. Za okupace byl jako aktivní funkcionář Sokola 1941 zatčen gestapem a vězněn v Terezíně a Osvětimi. Po osvobození od května 1945 opět ve vedení Prastavu (až do znárodnění). Pokračoval v pedagogické dráze, od 1946 jako řádný profesor, vedoucí katedry sklářství a keramiky. Když se fakulta 1953 přeměnila na Vysokou školu chemicko-technologickou, stal se vedoucím katedry technologie silikátů. 1958 byl poslán nuceně do důchodu, avšak ve vědecké a organizační činnosti pokračoval.

Zabýval se nerudními surovinami (kaoliny, mramory, dinasovými surovinami aj.), chemií a technologií keramiky, skla, cementu, silikátových a žáruvzdorných materiálů. Zavedl do průmyslové praxe řadu nových strojů a technologických postupů. Po 1945 se stal průkopníkem uplatnění diferenční termické analýzy na čs. pracovištích. 1949 popsal poprvé na čs. území jílový minerál halloysit z ložiska halloysitových jílu Biela Hora ve východoslovenském neogénu u Michalovců (s M. Čápem a V. Šatavou). Studoval vlastnosti hydraulických vápen, výrobu slinutého korundu pro elektroizolační účely, fázové rovnováhy v systému oxidu hlinitého a oxidu křemičitého pro syntézu žáruvzdorného nerostu mullitu (spolu se synem Čestmírem B.). Počátkem 50. let usiloval o využití vedlejších surovin z podkrušnohorských pánví, které byly při lomové těžbě hnědého uhlí znehodnocovány.

Uveřejnil okolo 400 prací. Spoluzakládal 1919 časopis Stavivo, 1924 Zprávy Československé keramické společnosti, který 1957 nahradil časopis Silikáty (1957–1974 jeho vedoucí redaktor).

1920 člen Masarykovy akademie práce, 1928 American Ceramic Society, 1968 čestný předseda International Confederation for Thermal Analysis. V rodinné tradici pokračoval syn Čestmír B. (1926) a vnuk Čestmír B. (1954), oba pracující v aplikované mineralogii a materiálovém výzkumu.

Barta, R. – Kallauner, O. (1918): O primérních kaolinech moravských. – Zpr. Čes. Svazu pro Výzk. Zkoušení techn. důlež. Látek, 1, Odb. 2, 2, 7–13.

Barta, R. (1920): Červený mramor slivenecký. – Věda přír. (Praha), 1, 1919–1920, 82–86.

– (1930): Průmysl hlíny a kamene v Praze a okolí. – Chem. Obzor, 5, 1930, 5–7, 24 s.

Barta, R. – Šatava, V. (1951–1954): Teoretické základy sklářství a

keramiky. 2 d. Praha, 292–387.

Barta, R. – Srbek, F. (1954): Využití odpadních zemin a uhelných odpadů Severočeské uhelné pánve. – Stavivo, 32, 160–165.

Barta, R. (1959): Chemie a technologie silikátů. – Praha.

► **BARTAS, František**, RNDr., čs. geolog a státní úředník, 26. 5. 1925 Nedalchlebovice sv. od Uherského Hradiště, Morava, ČSR – 23. 5. 1985.

Studium na gymnáziu v Uherském Hradišti přerušilo 1941 nucené nasazení na práci v Německu. Po skončení války gymnázium ukončil, poté studoval Přírodovědeckou fakultu univerzity v Brně. Po absolvování 1950 vedl geologický průzkum ložisek pyritu a rud Mn v oblasti železných hor (Chvaletice aj.). Prošel řadou řídicích funkcí: hlavní geolog Českomoravského průzkumu, n. p., v Rýmařově; 1959–1960 ředitel závodu Rýmařov, n. p., Geologický průzkum, Brno; 1962–1966 podnikový ředitel n. p. Rudné doly, Jeseník; hlavní geolog Geoindustrie, n. p., Praha; 1970–1975 vedoucí geologického odboru, od 1981 vedoucí odboru správy, ochrany a využití ložisek nerostných surovin Českého geologického úřadu v Praze. 1975–1980 pracoval v odboru geologie sekretariátu RVHP v Moskvě, kde se zabýval ekonomikou a metodikou geologickoprůzkumných prací.

►►► Kontakty na autory a zprávy redakce

♦ Kontakty na autory

Babuška Vladislav, GfÚ AV ČR, Boční II., 1401, 141 31 Prague 4,
Spořilov, v.babuska@ig.cas.cz

Budil Petr, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
petr.budil@geology.cz

Burdová Petra, Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení,
Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, petra.burdova@nm.cz

Čížková Blanka, V Holešovičkách 41, 182 09 Praha 8,
ceges@centrum.cz

Dudek Arnošt, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1

Fišera Milan, Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické oddělení,
Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, milan.fisera@nm.cz

Fediuk Ferry, Na Petřínách 1897, 162 00 Praha 6,
ferry.fediuk@seznam.cz

Janoušek Vojtěch, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00
Praha 5, vojtech.janousek@geology.cz

Jirásek Jakub, VŠB-TU Ostrava, 17. listopadu, 708 33 Ostrava - Poruba,

jakub.jirasek@vsb.cz
Lisá Lenka, Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 269, 165 02
Praha 6, lisa@gli.cas.cz
Mikuláš Radek, Geologický ústav Akademie věd ČR, Rozvojová 269,
165 02 Praha 6, mikulas@gli.cas.cz
Pícha František, 650 New Haven Court, Walnut Creek, USA,
afpicha@gmail.com
Prokop Rudolf J., Národní muzeum, Mineralogicko-petrologické
oddělení, Václavské náměstí 68, 115 79 Praha 1, prokop.r@chello.cz
Rojík Petr, Příbramská 381, 357 01 Rotava, rojik@suas.cz
Röhlich Pavel, Pod Lysinami 23, 147 00 Praha 4
Sattran Vladimír, Zapova 1360, 150 00 Praha 5, satt@post.cz
Sučko Andrej, Hornická 1525, 666 03 Tišnov, andrej.sucko@wo.cz
Sviták Ctirad, MŠMT, Karmelitská 7, 101 00 Praha 1,
ctirad.svitak@seznam.cz
Šebesta Jiří, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
jiri.sebesta@geology.cz
Štědrá Veronika, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
veronika.stedra@geology.cz
Táborský Zdeněk, Česká geologická služba, Geologická 6, 152 00
Praha 5, zdenek.taborsky@geology.cz
Turnovec Ivan, Na Kamenici 1755, 511 01 Turnov, itu@quick.cz
Vlašimský Pavel, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1
Zelenka Přemysl, Česká geologická služba, Klárov 3, 118 21 Praha 1,
premysl.zelenka@geology.cz

♦ **Kontakt na sekretariát ČGS:** B. Čížková, V Holešovičkách 41, 182 09
Praha 8, tel.: 266 009 323, 732 633 647 (pouze úterý a čtvrtek 9–15
hodin), e-mail: ceges@centrum.cz_(kdykoli). **Blanka Čížková**

♦ **Upozornění.** Zpravodaj je zasílán poštou pouze členům, kteří nemají
e-mailovou adresu. Tento způsob volíme proto, abychom ušetřili na
drahém poštovním. Kolegům, kteří si přesto budou přát dostávat
Zpravodaj poštou, bude samozřejmě vyhověno. Na druhé straně
prosíme kolegy, kteří mají novou e-mailovou adresu nebo si ji změnil,
aby nám to oznámili. **Zdeněk Táborský**

♦ **Uzávěrka Zpravodaje 9** bude 1. 7. 2009. Příspěvky zasílejte
průběžně, tj. kdykoli, na adresu: RNDr. Z. Táborský, Česká geologická
služba, Geologická 6, 152 00 Praha 5, tel: 251 085 227 – práce, 222
936 296 – byt, mobil: 606 738 858 a 606 284 696, fax: 251 818 748, e-
mail: zdenek.taborsky@geology.cz_nebo zdededek@seznam.cz .

Zdeněk Táborský

♦ Pokyny pro autory

Formát MS Word, styl normální, font arial nebo times, řádkování jednoduché, zarovnání do bloků, žádné odsazení. Do textu je možné zařadit obrázek nebo tabulku, nebo je poslat samostatně. Doporučená maximální délka příspěvku jsou 2 strany A4.

Nezapomeňte název příspěvku, celé jméno autora a adresu včetně e-mailu.

Zdeněk Tábořský

♦ Zpravodaj České geologické společnosti 8 – leden 2009

Vydala © Česká geologická společnost, Praha 2008, editor a odpovědný redaktor Zdeněk Tábořský, výtisklo nakladatelství Tribun, Gorkého 41, 602 00 Brno, náklad 320 výtisků. Redakční rada: RNDr. Petr Budil, Ph.D., Mgr. Vlasta Čechová, RNDr. Oldřich Fatka., CSc, prof. RNDr. Ferry Fediuk, CSc., RNDr. Pavel Röhlich, CSc., RNDr. Tamara Sidorinová, RNDr. Zdeněk Tábořský (předseda).

Články v rubrice „Sběratelské zajímavosti a zprávy“ procházejí recenzním řízením.

ISSN 1801-3163

www.nikon.cz